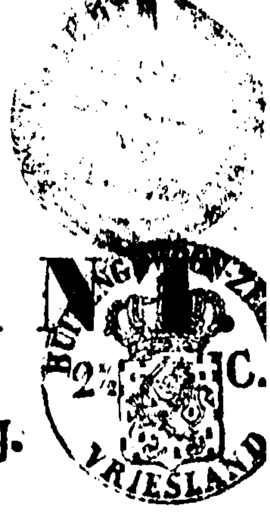
1840. **No. 56.**

LEEUWARDER COURANT

DINGSDAG den 14 JULIJ.

Bij deze Courant worden uitgegeven de Verslagen van den Heer waarnemenden Gouverneur en van Heeren Gedeputeerde Staten dezer Provincie.

PROVINCIE VRIESLAND.

AANBESTEDING.

Op Vrijdag den 24 Julij 1840, des voormiddags ten 10 ure, zal aan het Gouvernementshuis te Leeuwarden, worden aanbesteed:

Het doen van eenige herstellingen aan den *Provincialen Lindedijk*, strekkende van af het dal onder Blesdijke tot aan den Opdijk van 1776, benevens aan de daarin gelegen Sluis en bijhoorende Sluiswachters Woning.

Het Bestek daartoe zal tien dagen te voren ter lezing liggen aan opgemeld Gouvernementshuis, bij den Sluiswachter en op de voor deze Provincie gewone Leesplaatsen, terwijl verder vier dagen vóór de Besteding de noodige aanwijzing zal geschieden door den aanwezigen Opzigter en inmiddels de nadere verlangde inlichtingen zijn te bekomen bij de Heeren Hoofd-Ingenieur en Provincialen Ingenieur van den Waterstaat te Leeuwarden.

Leeuwarden, den 8 Julij 1840. *De waarnemende Gouverneur van Vriesland,*
VAN BURMANIA RENGERS,

PROVINCIE VRIESLAND.

AANBESTEDING.

Op Vrijdag den 31 Julij 1840, des voormiddags te elf uren, zal, aan het Gouvernementshuis te Leeuwarden, van wege Pastoor en Kerkmeesteren der Roomsch Katholijke Gemeente te Heerenveen, onder nadere approbatie, worden aanbesteed, bij inschrijving en opbod:

Het Bouwen van eene Nieuwe Kerk en Toren, benevens eene Pastorij te Heerenveen, met de leverancie der daartoe benoodigde Materialen.

Het Bestek daarvan zal veertien dagen te voren ter lezing liggen aan meergemeld Gouvernementshuis en op de gewone leesplaatsen in deze Provincie; — terwijl acht dagen vóór de besteding de noodige aanwijzing zal geschieden en inmiddels de nader verlangde informatien zijn te bekomen bij de Heeren Hoofd-Ingenieur en Rijks Ingenieur van den Waterstaat te Leeuwarden, benevens het Kerkbestuur der R. K. Gemeente te Heerenveen.

Namens hetzelve,
P. KESTENS, *Pastoor.*

ENGELAND.

LONDEN, *den 6 Julij.* Men heeft opgemaakt de staten der openbare inkomsten gedurende het laatste kwartaal. Wanneer men de uitkomst daarvan met die van het tweede kwartaal van 1839 vergelijkt, vindt men eene vermeerdering van 211,699 p. st.

Courvoisier, de moordenaar van lord *William Russel*, heeft dezen morgen zijn doodvonnis ondergaan.

FRANKRIJK.

PARIJS, *den 8 Julij.* De aankomst van *Cabrera* in Frankrijk wordt algemeen als het einde van den Spaanschen burgeroorlog beschouwd, en zelfs de *Gazette de France* erkent, dat de zaak van don *Carlos* alsnu voor goed bezweken is. Behalve de 8,000 tot 9,000 man, waaronder 1,200 ruiters en ongeveer 800 officieren, met welke *Cabrera* de wijk naar Perpignan heeft genomen, wordt het getal der uitgeweken Carlisten nog op eenige duizenden geschat, welke vereeniging van strijdbare manschappen, die jaren lang den meest afmattenden en hardnekkigsten krijg hebben gevoerd, en dus tegen alles gehard schijnen, niet weinig geschikt is het Fransche gouvernement in moeijelijkheden van verschillenden aard te wikkelen. Een der dagbladen oppert het denkbeeld, om deze krijgslieden tot werken van openbaar nut te gebruiken, en noemt daaronder het graven van het kanaal der Garonne, en het leggen van den ijzeren weg van Nimes naar Montpellier. *Balmaseda* is gisteren alhier aangekomen, en onder voorwaarde, van deze hoofdstad niet te verlaten, op zijn woord van eer op vrije voeten gesteld. Intusschen wil de gewone correspondentie weten, dat het Spaansche gouvernement reeds de uitlevering van verschillende andere Carlisten gevraagd heeft, terwijl een dergelijk verzoek ook waarschijnlijk ten opzigte van *Cabrera* zal worden gedaan; er bij voegende, dat het Fransche ministerie daarop een weigerend antwoord heeft gegeven.

NEDERLANDEN.

'sGRAVENHAGE, *den 9 Julij.* Bij besluit van den 7 Julij heeft Z. M. den dag der bijeenkomst van de buitengewone vergadering van de Staten-Generaal, der Tweede Kamer in dubbelen getale, bestemd voor de beraadslagingen omtrent de veranderingen en bijvoegingen in de Grondwet, vermeld in de wetten van 13 en 21 Junij j. l., bepaald op Dingsdag den den 4 Augustus aanstaande. Dit besluit behelst wijders de volgende bepaling:

„ Art. 2. Onze minister van binnenlandsche zaken wordt gekwalificeerd, om alle de leden der vergadering van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal, bevens de buitengewone leden aan de gewone leden der Tweede Kamer door de respective provinciale Staten toegevoegd, bij circulaire aanschrijving tegen 4 Augustus aanstaande te zamen te roepen, ten einde, na opening der vergadering in eene vereenigde zitting der beide Kamers, hunne werkzaamheden aan te vangen, de Tweede Kamer, onder het voorloopig voorzitterschap van den president der jongste vergadering, met het onderzoek van de geloofsbrieven der buitengewone leden, en het maken eener opgave van drie leden, aan Ons tot het benoemen van een voorzitter voor deze buitengewone zitting, aan te bieden.

AMSTERDAM, *den 11 Julij.* Het verslag, door de Gedeputeerde Staten van Zuid- en Noord-Holland, aan de vergadering der Staten van de Provincie, op den 7 dezer gedaan, hangt van den toestand en de aangelegenheden dezer provincie een zeer gunstig tafereel op. Aan den volksgeest wordt er verdiende hulde in toegebragt; zoo mede aan 's Konings, nu minder belemmerde, altijd onvermoeide zorgen en opofferingen ten beste van den Staat. Met betrekking tot de eeredienst vermeldt het verslag de giften, welke tot opbouw of herstel der kerken van de onderscheidene kerkgenootschappen, uit de kas van het rijk of der provincie zijn verstrekt. Naar gelang, dat zij verleend zijn geworden, hebben wij van die giften reeds opgave gedaan. De staat van het openbare onderwijs wordt als zeer voldoende voorgesteld; de bijzonderheden deswege betreffende het hooger onderwijs aangevoerd, zijn mede achtervolgens alreeds door ons gemeld. De lagere scholen in zestien gemeenten zijn door subsidien geschraagd; het getal der schoolgaande kinderen neemt toe; te Amsterdam zijn nog 1100 kinderen van onderwijs verstoken. De bewaarscholen vermeerderen. De Zondags-, tusschen- en andere scholen vinden aanmoediging. Ook met de inrigtingen voor kunst en wetenschappelijke beschaving is het gunstig gesteld. De toonkunst telt vele en kundige beoefenaren; het algemeen muzijkfeest heeft dat gevoelen bevestigd. Op de Koninklijke muzijkschool te 's Gravenhage genieten de leerlingen een allezins doelmatig onderrigt. De Koninklijke akademie van beeldende kunsten te Amsterdam handhaaft haar loffelijk standpunt; het getal leerlingen bedraagt er 470, waarvan 15 zich wijden aan de scheepsbouwkunst. Het nieuwe akademie-gebouw te 's Hage is met de laatste tentoonstelling van kunstwerken waardiglijk ingewijd. Van de verschillende teekenscholen is veel goeds te zeggen. Te 's Hage is de Nederlandsche maatschappij van schoone kunsten, onder bescherming des Prinsen van Oranje, en te Amsterdam de maatschappij ter bevordering van beeldende kunsten tot stand gekomen en werkzaam. Het armwezen is nog in denzelfden staat, behalve evenwel op die plaatsen, alwaar handel of nijverheid buitengewoon vertier en welvaart aanbrengen, maar men is op afdoende middelen tegen dit kwaad bedacht; dat ondervinden 's Gravenhage, Delft, Leiden, Dordrecht, Brielle, Laren, Gorinchem, Hellevoetsluis, Monster en andere plaatsen. Te Gorinchem blijft de openbare bedelarij geheel geweerd. Het getal der maatschappijen van moederlijke liefdadigheid, onder bescherming van H. K. K. H. de Prinses van Oranje, is weder met twee vermeerderd. Onder de weldadige schenkingen verdienen melding, die van wijlen *Anna Helena Theresia Spijker*, wier geheel vermogen vermaakt is aan het R. K. Oude Vrouwen gesticht te Amsterdam, hetwelk zij, levende, heeft opgerigt, en van een' menschlievend Israëliet te 's Gravenhage, die aan zijne gemeente aldaar een locaal geschonken heeft tot de stichting van een Israëlitisch Oude Mannen- en Vrouwenhuis.

UTRECHT, *den 9 Julij.* In het verslag nopens den staat dezer provincie komt het volgende voor, ten aanzien van den ijzeren weg van Amsterdam, over Utrecht, naar Arnhem:

„ Op dien weg, welke zich eigenaardig in twee gedeelten splitst, van Amsterdam op Utrecht, en van daar op Arnhem, is, wat onze provincie aangaat, het eerste gedeelte der aarden baan, op eene lengte van ruim 10,000 ellen, grootendeels voltooid. Sommige der bruggen zijn reeds in aanbouw, en de aanbesteding der overige zal spoedig volgen; en zijn de houten onderlagen en de ijzeren spoorstaven van het geheel aanbesteed. Op het andere gedeelte is de doorgraving van de hoogte bij Maarn, ook wel de Maarnsche-berg genaamd, reeds voor een geruimen tijd aanbesteed, en thans, voor genoegzaam drie vierden, voltooid; waartoe sedert meer dan een jaar 300 arbeiders werkzaam zijn. Te Maarn loopt de aangelegde baan, boven den provincialen weg van Wijk bij Duurstede op Amersfoort, op eene houten brug, welke door eene steenen poort zal vervangen worden. Men vleit zich, dat de weg in het volgende jaar van Amsterdam op Utrecht zal kunnen geopend worden, en van Utrecht op Arnhem in het daarop volgende jaar."

ZWOLLE, *den 11 Julij.* Aan de aanspraak van Z. Exc. den gouverneur dezer provincie aan de Staten van dit gewest, in derzelver tegenwoordige vergadering, ontleenen wij de volgende zinsneden:

Handel en scheepvaart zijn sedert onze vorige vergadering uitgebreid; te Zwolle heeft zich eene Reederij-Maatschappij gevestigd voor de vaart op Hull, welke aanvankelijk aan de verwachting beantwoordt, en nog onlangs is uitgebreid.

Te Kampen is eene maatschappij tot stand gekomen, welke aanvankelijk twee schepen in de vaart voor den buitenlandschen handel heeft gebragt.

De stoombootvaart van Amsterdam over de Zuiderzee, langs den IJssel en Rijn, naar Keulen, breidt zich, met gepast overleg, al meer en meer uit. Er zijn nu twee rivierbooten en eene zeeboot in de vaart, welk getal nog zal vermeerderd worden: zijnde het kapitaal der maatschappij daartoe tot een millioen gulden uitgebreid.

Sedert dat aan den IJssel dezelfde regten van doorvoer als aan de Waal en Lek door Z. M. zijn toegestaan, moet de handel op dezen grooten handelweg toenemen. De belangen van Amsterdam en van de provincien Vriesland, Groningen en Drenthe, staan in dit opzigt in het naauwste verband met die van Overijssel en Gelderland, en moeten op den duur gunstig werken op de verbetering eener rivier, die deze streken aan den krijgsman *Drusus* dank, doch die voor den handel en de welvaart eene oneindige waarde heeft.

Reeds in de gewone vergadering van het volgende jaar zal U. Ed. Gr. Achtb. aanvankelijk kunnen blijken, of de pogingen, om aan de provincie Overijssel eene geschikte zeehaven te verschaffen, alwaar goederen uit zee komende en daarheen verzonden wordende, zonder ligting of bijlading, in zeeschepen van 8 à 9 voeten diepgang, kunnen verzonden worden, met eenen goeden uitslag worden bekroond.

Sedert de daarstelling der zoo nuttige Willemsvaart — eene der vele weldaden, die deze provincie aan de regering van den Koning danken moet, heeft de bandelaar van af het Katerveer twee wegen naar zee, den IJssel en het Zwarte water, staat de stad Zwolle in directe verbinding met den IJssel, en kan meer dan vroeger in den handel op die rivier deelen.

De schepen den IJssel en Rijn op- en afvarende kunnen even gemakkelijk te Zwolle als te Kampen komen.

Het bestuur der stad Zwolle, het onberekenbare nut inziende, om van de voorsz. gunstige ligging, die de stad bezit, meer gebruik te maken, is bezig proeven te nemen tot verbetering van het Zwarte Water en het Zwolsche Diep, door middel van baggering der specie uit de ondiepten. Hasselt, Zwartsluis en Genemuiden deelen in het belang van dit vaarwater naar zee. Hoezeer ik nu een oordeel ben, dat het doel niet op die wijze alleen te bereiken is, zoo verheug ik mij niet te min, dat de proef, die, doelmatig uitgevoerd, beter dan alle redenering is, van de verbetering van het Zwolsche Diep, door middel van uitbaggering, zal worden genomen, en hoop, dat de pogingen, die daartoe en tot meerdere verbeteringen, die hier en daar noodig zijn, zullen gemakkelijk gemaakt worden, door een bagger-werktuig, door middel van de stoomkracht in beweging gebragt, zijnde het eigendom van de Rijn- en IJssel-Stoomboot-Maatschappij.

AMELAND, *den 8 Julij.* Gisteren hadden wij hier op nieuw het gemis eener haven of andere veilige legplaats voor vaartuigen te betreuren. Niet alleen, dat, ten gevolge den hevigen Zuid-Westen storm, zoo op de ree van Hollum als op die van Nes, onderscheidene schepen voor hunne ankers wegsloegen, maar men heeft zelfs moeten zien dat van eenige, onder den wal van Ameland, in de wadden geankerde, nergens in den omtrek eenig toevlugtsoord vindende tjalken, één door het geweldig stooten en slingeren lek geworden, zonk, zoodat de bemanning derzelve zich niet dan met moeite op eene andere tjalk heeft kunnen redden. Op de ree van *Buren* is almede een aldaar behoorend vaartuig reddeloos gestooten.

De buitengewone golfslag heeft ook weder de zuidzijde des eilands zeer geteisterd en den landbouwer bezielde de vrees dat het pas gemaaide hooi, door den hoogen vloed, op sommige plaatsen mogte wegdrijven, zoo als zulks, bij het gemis van zeeweringen, zoo dikwerf het geval is geweest, doch gelukkig is het water tot in de gemaaide velden thans niet doorgedrongen.

LEEUWARDEN, *den 13 Julij.* De Staten dezer Provincie, hebben tot Provincialen Archivarius benoemd, de heer *Jacob van Leeuwen*, griffier van het Provinciale Geregtshof van Vriesland.

Bij besluit van 30 Junij j. l. heeft Z. M., — overwegende, dat het noodig is, ook in verband met de ingevoerde nieuwe wetgeving, eenige wijzigingen te maken in de tot de regtsgeleerde studien, betrekkelijke bepalingen van het besluit van 2 Augustus 1815, waarbij de organisatie van het hooger onderwijs is vastgesteld — de volgende bepalingen gemaakt:

„ Art. 1. Bij ampliatie van de 2de § van art. 63 van ons besluit van den 2 Augustus 1815, no. 14, zullen onder de kollegien, welke jaar op jaar aan ieder der hooge scholen in afzonderlijke lessen in de regtsgeleerde faculteit moeten gehouden worden, voortaan ook behooren: 1°. het handelsregt; 2°. de burgerlijke regtsvordering; 3°. de strafvordering; en zal het onderrigt over de regterlijke organisatie, en het beleid der justitie, worden ingevlochten in de lessen over het staatsregt, de burgerlijke regtsvordering en de strafvordering.

„ Art. 2. Bij wijziging van § 1 en 2 van art. 87 van voormeld besluit, zal voortaan tot het doctoraal examen in de romeinsche en hedendaagsche regten worden vereischt: 1°. een examen over het hedendaagsch burgerlijk regt en het handelsregt: 2°. *a.* Eene *mondelinge* uitlegging van eene eenige dagen te voren opgegevene plaats uit het romeinsche regt, gepaard met de verdediging dier uitlegging tegen de bedenkingen der examinatoren en met ondervragingen hunnerzijds; *b.* Eene gelijke behandeling van eene plaats *of* uit het wetboek van burgerlijke regtsvordering, *of* uit dat van strafvordering; *c.* Een examen over het strafregt.

„ Art 3. Bij wijziging van artikel 107 van bovengemeld besluit, zullen de doctorandi in de regten, in geval van private promotie, voortaan niet meer verpligt zijn tot het schrijven en defenderen van een *specimen inaugurale*, maar des verkiezende kunnen volstaan met het defenderen van *theses* of losse stellingen, zonder eenige redenering voorgedragen; zullende zij echter die *theses*, in navolging van hetgeen bij artikel 108 omtrent het *specimen inaugurale* is bepaald, moeten onderwerpen aan de beoordeeling der regtsgeleerde faculteit, zoo wat betreft het getal als den inhoud der *theses*, en blijvende ook de bepalingen

omtrent het *specimen*, vastgesteld bij artikel 109, 110 en 111, van toepassing op de *theses*.

„De doctorandi, die de publieke promotie verkiezen, of daartoe, volgens de 2de alinea van artikel 110 van meergemeld besluit, verpligt zijn, zullen niet kunnen volstaan met het schrijven en defenderen van theses, ten ware zulks bij exceptie door de faculteits-vergadering uitdrukkelijk mogt zijn toegestaan.

Art. 4. De bepalingen vervat in de hier voorgaande artikelen 2 en 3 zullen [illegible] gelden ten opzigte van zoodanige doctorandi, welke nog niet in de gelegenheid zullen zijn geweest om eenen cursus in het handelsregt, in de burgerlijke regtsvordering en in de strafvordering bij te wonen."

Z. M. heeft dezer dagen de departementen van de verschillende Eerediensten, alsmede het bewind van Limburg en Luxemburg, doen aanschrijven, om ter kennis van hunne onderhoorige geestelijken te brengen, dat H. K. H. mevr. de Prinses *Albert* van Pruissen, geboren Prinses *Marianne* der Nederlanden, zich in gezegenden staat bevindt, en dat zij dienvolgens worden uitgenoodigd, om hieraan in hunne gebeden indachtig te zijn en van de Voorzienigheid eene gelukkige verlossing af te smeken.

Het departement van de marine is door Z. M., in het belang der inlandsche industrie, gemagtigd, om, voor zoover bij openbare aanbestedingen van artikelen voor de marine benoodigd, zoo als onder anderen ankers, kettingen, knieveêren, ijzeren spijkers en vijlen, het buitenlandsch zoowel als het binnenlandsch fabrijkaat wordt toegelaten, alsdan eene geëvenredigde voorkeur uiterlijk tot tien ten honderd aan de minste inschrijving op het inlandsche fabrijkaat toe te kennen, wanneer deze die op het buitenlandsche niet meer dan zoodanig bedrag overschrijdt, met uitdrukkelijke bepaling, dat, behalve de gewone gevorderd wordende certificaten van oorsprong, het departement zich oogenschouwelijk zal doen overtuigen van de inlandsche bewerking. Van wege den Koning zijn de overige departementen van algemeen bestuur hierop opmerkzaam gemaakt, met autorisatie, om insgelijks in den zin van deze door Z. M. genomen beschikking te handelen, daar, waar zulks naar haar inzien dienstig te achten is.

Z. M. heeft bewilligd in de oprigting van een naamloos vennootschap, onder den naam van Vriesche Meer- en Kanaal-Stoomboot-Maatschappij, welke ten doel heeft, het aanleggen van geregelde vaarten met stoombooten voor het transport van passagiers en goederen, over de binnenwateren in Vriesland, en wel vooreerst met eene stoomboot tusschen Joure, Sneek en de Lemmer, en met eene tweede boot tusschen Leeuwarden en de Lemmer, in verband met eerstgenoemde. De zetel zal te Joure gevestigd zijn. Zij zal, ten spoedigsten na het bekomen der vereischte concessien, een stoomvaartuig voor de vaart tusschen de Joure, Sneek, IJlst, Heeg, Woudsend, Sloten en de Lemmer, aanleggen. De maatschappij zal 25 jaren bestaan. Het kapitaal is bepaald op *f* 80,000. Tot commissarissen dezer maatschappij zijn benoemd, de heeren: *W. van Andringa de Kempenaer*, Mr. *P. B. J. Vegilin van Claerbergen*, *G. T. N. Suringar* en *G. Andreae*, en tot directeuren, de heeren: Mr. *C. L. van Beyma thoe Kingma* en *W. Willems*. Z. M. heeft voor *f* 4,000 in deze maatschappij deel genomen.

Z. M. heeft dezer dagen, voor eene som van *f* 4000, deel genomen in eene te 's Gravenhage ontworpene vereeniging, welke ten doel heeft, om minvermogenden voor geringen prijs van goede woningen te voorzien.

Z. M. heeft bepaald, dat de twee bataillons jagers voortaan afwisselend in de residentie 's Gravenhage en in de vesting Breda, telkens voor den tijd van een jaar, zullen garnizoen houden. Ten gevolge van deze bevelen, zal het 1ste bataillon met primo November 's Gravenhage verlaten en naar Breda vertrekken, en zal daarentegen alsdan het 2de bataillon, thans te Breda in garnizoen, derwaarts overkomen.

De te Rotterdam nog tegenwoordig zijnde twee compagnien van de 2de divisie van het corps mariniers, zullen met den 20 dezer de gemelde divisie, liggende te Willemsoord, onder bevel van den majoor *van der Hoop*, rejoigneren.

De uitkomsten der benoemingen van de provinciale Staten, voor de gewone leden der Staten-Generaal Tweede Kamer, welke dit jaar moesten aftreden, zijn, alleen voor Zeeland, Mr. *J. Bakker*, in plaats van Mr. *P. J. Boddaert*, en voor Utrecht, Mr. *J. K.* baron *van Golstein*, in plaats van den heer *W. R. van Tuyll van Serooskerken*, de overige aftredende leden zijn weder herkozen.

De verkiezingen tot buitengewone leden der Staten-Generaal Tweede Kamer, welke zoo men verneemt den 4 Augustus a. s. in dubbelen getale in 's Gravenhage zullen bijeenkomen, ter beraadslaging der geprojecteerde Wetten, omtrent de wijzigingen in de Grondwet, hebben in de onderscheidene Gewesten de volgende uitkomsten opgeleverd:

Noord-Braband. Jhr. *Leopold van Sasse van Ysselt*, te Boxmeer; *Jan Smits J. Tzn.*, te Eindhoven, lid der Provinciale Staten; *Josephus de Wijs*, te 's Hertogenbosch, lid der Provinciale Staten; *J. H. Boeracker*, te 's Hertogenbosch, lid der Provinciale Staten; Mr. *L. D. Storm*, griffier der arrondissements-regtbank te Breda; Mr. *J. Mastboom*, advocaat te Breda; Mr. *J. B. van Son*, officier bij de arrondissements-regtbank te 's Hertogenbosch.

Holland. Jhr. *Boreel van Hoogelanden*; Mr. *W. D. Cramer*, burgemeester van Amsterdam; prof. *Thorbecke*, te Leiden; Mr. *T. W.* baron *van Styrum*, te Haarlem; *Dirk* Grave *van Hogendorp*, te 's Gravenhage; Mr. *A. A. Reäel*, wethouder te Amsterdam; Mr. *P. C. Schooneveld*, advokaat te 's Gravenhage; *S. de Vries*, te Purmerend; Mr. *G. Groen van Prinsterer*, te 's Gravenhage; *Ananias Willink*, te Amsterdam; Mr. *M. C. Bichon van IJsselmonde*, te Rotterdam; *van Blijswijk*, te Enkhuizen, *Anemaet*, te Sommelsdijk; Jhr. *W. van Loon*, te Amsterdam; Mr. *H. van Berkel*, te Delft; *C. J. de Bruin Kops*, burgemeester der stad Haarlem; Mr. *J. G. van Nes*, voorm. lid der Tweede Kamer; *C. van Bommel*, burgemeester van Edam; Mr. *L. C. R. Copes van Cattenburch*, burgemeester der stad 's Gravenhage; *G. van Leeuwen*, officier bij de arrondissements-regtbank te Alkmaar; Mr. *H. P. Hoog*, te Dordrecht, en Mr. *A. W.* baron *van Brienen van de Groote Lindt*.

Gelderland. *M. J. de Man*; *W. J. E.* baron *van Lijnden tot Hemmen*; *J. M. de Kempenaer*; Mr. *J. Rau*; baron *H. W. van Aylva van Pallandt van Waardenburg en Nerijnen*, en *C. S. W. J. van Nagell tot Wisch*.

Vriesland. *L. G. A.* graaf *van Limburg Stirum*, lid der Staten en grietman van Kollumerland; Mr. *J. Schik*, griffier der Staten van Vriesland; Mr. *B. Albarda*, lid der Staten en advocaat te Leeuwarden; jhr. Mr. *H. Baard van Sminia*, lid der Staten en grietman van Tietjerksteradeel en Mr. *A. Stinstra*, lid der Staten en burgemeester van Franeker.

Overijssel. Mr. *W. H. Cost Jordens*, kantonregter te Deventer; Mr. *A. J. Vos de Wael*, burgemeester van Zwolle; Mr. *B. W. A. E.* baron *Sloet tot Oldhuis*, lid der arrondissements-regtbank te Zwolle, en *G. S. G.* baron *van Fridagh*, commies bij het provinciaal Gouvernement van Overijssel.

Utrecht. Mr. *A. van Beusechem van Harmelen*; *F. A. A. C.* baron *van Lijnden tot Sandenburg* en Mr. *H. A. Laan*.

Zeeland. Mr. *J. Bakker*, officier der regtbank te Goes; Jhr. *van der Heim van Duivendijke*, griffier der Staten van Zeeland, en *B. Wagthe*, burgemeester van Tholen.

Groningen. Mr. *H. O. Feith*, lid van het geregtshof en archivarius der provincie; Mr. *R. T. Mees*, lid der provinciale Staten en procureur te Appingadam; Mr. *H. A. Spandaw*, griffier van de Staten der provincie, en Mr. *H. de Ranitz*, lid der Staten en wethouder van Groningen.

Drenthe. Mr. *H. Vos*, procureur bij het hoog geregtshof van Drenthe, te Assen.

De Nederlandsche maatschappij ter bevordering van nijverheid heeft, in hare 63ste algemeene vergadering, gehouden te Haarlem, op den 2, 3 en 4 Junij 1840, onder voorzitting van den heer president directeur Mr. *W. H. van Voorst*, de volgende premien en onderscheidingen toegekend, als: aan den inzender van het in 1838 ingezonden model eener ijsploeg, onder de zinspreuk: *Nut is het doel*, voor het in het groot vervaardigen van deze zijne ijsploeg, waarmede in den afgeloopen winter, bij bevrozen water, voldoende proeven zijn genomen, de gouden medaille, uitgeloofd bij prijsvraag no. 66, waarvan bij opening van het naambillet, als zender is bekend geworden de heer *Johan Michiel Boon*, opzigter bij 's Rijks gieterij van metalen geschut, te 's Gravenhage; aan den heer *Willem Foor*, papier-fabrijkant, onder de firma van *Simon Bakker en Comp.*, te Krommenie, de zilveren medaille, op zijne ingezonden monsters verbeterd bordpapier, hetwelk minder vatbaar is voor oprijzing of zwelling, en alzoo beter geschikt voor boekverkoopers en boekbinders; aan den heer *Johan Philip Ackerlin*, te Rotterdam, de zilveren medaille, op zijne ingezonden, hier te lande, vervaardigde Eau de Cologne; de heeren *J. Hoogendam* en *A. de Kivit*, te Delft, de zilveren medaille en één honderd gulden op hunne ingezonden teekening en beschrijving van een werktuig, tot het vervaardigen van houten bakken tot overdekking van botervaten, nevens monsters van dezelve, met toezegging van nog één honderd gulden, indien zij vóór Maart 1841 bewijzen kunnen, hun fabrijkaat te hebben verbeterd; aan den heer *B. J. Zuidman*, fabrijkant in zweepen en karwatsen, te Groningen, de zilveren medaille, op zijne ingezonden monsters werktuigelijk vervaardigde zweepen; aan den heer *[illegible] Perk Jacobuszoon*, te Delft, de tweede gouden medaille, op zijne ingezonden monsters fabrijkmatig bereide snel droogende lijn-olie; aan de heeren Dr. *S. Bleekrode* en *H. Deutgen*, te Groningen, de zilveren medaille, en *Franciscus Herfkens* en *Willem Jenken*; beide te Utrecht, ieder eene zilveren medaille, op de door hen ingezonden proeven *Galvano-Polytype*, met berigt en beschrijvingen; aan den heer *Paulus Pijnaker*, kunstlakker te 's Gravenhage, de premie van de gouden medaille en *f* 25, op zijne ingezonden proeven van Oostersch lakwerk, in antwoord op prijsvraag no. 72, bladz. 84. Verder worden eervol vermeld: 1°. de teekening en beschrijving van eene verbeterde brandspuit, ingezonden door den heer *W. van der Os*, brandspuitmaker te Vlissingen; 2°. eene inlandsche koehuid, op eene hier niet gebruikelijke wijze voor zool-leder bereid, door den heer *J. de la Lande Cremer*, te Bolsward, en 3°. het model van eenen watermolen van nieuwe vinding, ingezonden door den heer *Jan Prijs*, in de Wijde Wormer. Voorts wordt, ten gevolge van de uitnoodiging bij het programma van het jaar 1839, berigt: dat de inzender van de monsters stalen en koperen weefrieten en stalen en koperen rietstaafjes, hebbende tot spreuk: *Streeft naar volmaking*, geremunereerd met de zilveren medaille, vrijheid heeft gegeven tot het openen van zijn billet, en bij die ontzegeling is gebleken te zijn de heer *Hendrik Bleuken*, rietmaker te Enschede.

M E N G E L W E R K.

NEDERLANDSCHE TAAL, LETTEREN EN WETENSCHAPPEN.

(*Vervolg en Slot van No. 42.*)

In Godsdienst, burgerlijke en staatkundige betrekking zoo wel als in taal en vorming was *Koornhert* de eerste man van beteekenis. Filips van Marnix schreef zijn vermaarde *Bijenkorf* der H. R. Kerk, *Roemer Visscher*, hoewel Koopman, was een verdienstelijk beoefenaar der letteren en nog hooger steeg zijn stadgenoot *H. Laurensz. Spiegel*. *Hooft*, de zusters *Maria Tesselschade* en *Anna Visscher*, *Huijgens*, *Vondel*, *Heijns*, *van Baerle* en anderen waren die beroemde geniën, die den burgt te Muiden tot Neêrlands Helikon verhieven. De zinrijke en zedige CATS, *Jonctijs*, *Westerbaen*, *Kamhuijzen*, *de Decker*, de Friesche *Gysbert Japixs* en nog een aantal meer, te veel te noemen, waaronder van eenen tweeden rang, echter groot van verdiensten, hebben de Nederlandsche dichtkunst met de reeds vermelden in roem en luister ten top doen stijgen.

In de taalkunde bekleedde eene eervolle plaats de Antwerpsche Boekdrukker *Christoffel Plantijn*, die, schoon Franschman van geboorte, zich in de Nederduitsche taal met kracht oefende en in 1573 een Nederlandsch Woordenboek in het licht gaf. Maar verre werd hij overtroffen door zijnen Corrector op de Drukkerij *Cornelis van Kiel*, wiens Woordenboek nog ten huidigen dage voor elken taalbeoefenaar onmisbaar is. De Amsterdamsche Rederijk-Kamer, *Spiegel*, *de Heuter*, daarna *Hoogstraten* en eenige van de vermelde Dichters hebben uitmuntende proeven gegeven van hunne taalkennis, terwijl zij ook met anderen, zoo als *Bor*, *van Reijd* en *van Meteren*, in het vak der Geschiedenis zeer goede vruchten hebben voortgebragt. In de oude talen en Oudheidkunde ging men met rasse schreden voorwaarts en vooral de Kweekelingen van de Leidsche School gaven de sterkste bewijzen hunner grondige geleerdheid. Wat de Godgeleerdheid betreft ook daarin traden groote mannen te voorschijn. Jammer maar dat de godsdienstige geschillen tot zoo vele nietige twisten aanleiding gaven, daar de kostbare tijd beter had kunnen worden besteed. *Zwinglius* en *Calvijn*, *Arminius* en *Gomarus*, *Episcopius* en *H. de Groot*, *Lessius* en *Jansenius* zijn namen, aan welke zich vele en gewigtige herinneringen verbinden. Ook onze *Anna Maria Schuurman* kon niet nalaten deel te nemen aan dien godgeleerden oorlog: de hemel moge het elken verkeerden ijveraar van dien tijd hebben vergeven, dat hij het heiligste, dat er in de wereld is, misbruikte om haat en twist, nijd en afgunst aan te stoken, onder den titel van verdraagzaamheid den zwakken op den nek te trappen, en door het schild der volharding als het ware beschermd, zijne verdediging van dat heilige, als was die op dom- en dwaasheid gegrond, vol te houden en anderen daarin te versterken. — Wijsgeeren levert de Nederlandsche Geschiedenis van dien tijd weinig op, doch de Regtsgeleerdheid was rijk in kundige en grondige beoefenaars. Natuur- en Wis- en Sterrekunde ging met andere wetenschappen een gelijken tred en de Geneeskunde begon zich aan het gezag der School van Salerno en der Arabieren en aan dat van Hippocrates te onttrekken. *Dodonaeus* ontving grooten roem door zijne Kruidkundige kennis. In verband met de Aardrijkskunde kan men beschouwen de ontdekkingsreizen van *Heemskerk*, *Barends*, *Tasman* en anderen, welke ons doen denken aan de door den verdienstelijken *Elzevier* in het licht gegeven Staat- en Aardrijkskundige beschrijvingen der verschillende Europesche Staten, en tevens aan de Kaarten van den geleerden *Blaau*, welk alles Neerlandsch letterroem verhoogde.

Na het sluiten van den Munsterschen Vrede (1648) kan men weder een nieuw tijdvak stellen tot in den aanvang der XVIII eeuw. De onafhankelijkheid van den Staat was bevestigd, de verdeding van 's Lands belangen bleef nog levendig, en zoo hield de letterkunde nog vijf en twintig jaren lang zich op dezelfde hoogte; langzamerhand echter ontwikkelde zich eene grootere belangstelling in natuurkundige wetenschappen. Vervolgens was het ongelukkig tijdstip geboren, dat een goddeloos Koning den standaard der vervolging om des geloofs wille had opgerigt en het Edict van Nantes werd herroepen. Nederland opende zijnen herbergzamen schoot voor al de verdreven Protestanten, maar voorzag niet dat die vreemde gasten zich van hunne taal en zeden zouden meester maken om die naar hunnen wil en vorm te schikken en te plooijen, te verminken en verbasteren. Modezucht, nieuwigheidslust en een teeder gevoel voor verfijnde smaak en hooger genot deed eene verstandsverbijstering ontstaan, die allengs den Nederlander tot een halfslagtig wezen vervormde. Alles moest Fransch zijn en dus de moedertaal en beoefening der wetenschappen op die leest geschoeid. — In dat tijdvak leefden noch de klassieke dichters, *Vondel* en *Antonides*, ook *Francus*, *Luyken*, *Rotgans*, *Schermer* en anderen, die met kracht en geweld dien springvloed wilden keeren, maar ook vele afvalligen volgden den trein, zoodat men niet tegen de schoone Sekse, die de toon gaf in de zamenleving, tegen de bevoorregte standen in de Maatschappij, die eene omwenteling begeerde, bestand was, en alzoo eidelijk voor den schepter, door de heerschende toon en de geliefde mode gevoerd, moest bukken.

Wij vinden in het beste gedeelte van dit tijdvak vermeld onder de Geschiedschrijvers den verdienstvollen *G. Brandt*. Als getrouw verzamelaar in dit vak mag men vermelden *L. van Aitzema*; vele andere gewestelijke of stede-beschrijvers hadden bijzonder verdiensten en in de algemeene geschiedenis stonden op een hoogen trap *Gronovius*, *Graevius*, *Perizonius*, mede in de Grieksche en Romeinsche letterkunde zoo ervaren. *Heinsius*, *Burman*, de oude, en *Vossius* moet men in dit laatste vak steeds billijk huldigen.

De Godgeleerdheid kenmerkte zich door de twisten tusschen *Voet* en *Coccejus*, tusschen *Maresius* en *Alting* en door de vervolgingen van *Momma* en *van der Waaijen*, welke laatste de leer van den duivel verdedigde tegen *Balthazer Bekker*, door wien het geloof aan heksen en toovenaars met kracht bestreden werd. — In het vak der wijsbegeerte schitterde *Spinoza*, reeds toen en ook nog tegenwoordig door velen verkeerd berepen; in de regtsgeleerdheid de *Hubers*, *Voet*, *Noodt* en anderen.

De Utrechtsche vrede in 1713 en meer andere staatkundige omstandigheden gaven aanleiding dat er een nieuw tijdvak in de letteren en wetenschappen ontstond. De verstandhouding met Frankrijk was hersteld en haar invloed won al meer en meer veld. Men klaagde over achteruitgang in handel en fabrijken, maar rijkdom en voorspoed namen bestendig toe, dan ook met dezen zucht naar geld, zucht naar rust, gebrek aan zelfverheffing, aan lust tot behoud der oorspronkelijkheid. De belangstelling in algemeene en ware beschaving verminderde, de vaderlandsliefde verslapte; heldenmoed werd schaarsch; dicht- en schilderkunst geraakten in verval, dichtgenootschappen, zoo schadelijk als nietig in haar bestaan, vergrootten het kwaad; en desniettegenstaande waren er takken van wetenschap die een hoogen vlugt namen. — Doch wij willen de verschillende vakken afzonderlijk doorloopen. Onder de Dichters was *Poot* de eerste, die door eigen oefening zich zoo gunstig boven zijne tijdgenooten onderscheidde, *Hoogvliet*, *Smits*, *van Winter* en zijne gade, met eenige anderen, hoewel verdienstelijk, leverden reeds het bewijs van achteruitgang in dit vak. De *van Harens*, *Stijl*, en de Baronesse *Lannoy* verdienen gunstige onderscheiding, en het zal nu wel aan geen twijfel meer onderhevig zijn, dat de beroemde Friezen zich boven allen verheffen.

Wat de Taal betreft noemen wij *B. Huijdecoper*, wiens verdiensten hoog en merkwaardig zijn, -- maar onregt deden wij aan *Justus van Effen*, als wij dien niet met den naam van Reformateur, Opbouwer, Handhaver der Nederlandsche prozastijl betitelden. Andere mannen zijn er die hoogen lof verdienen, onder welke *ten Kate*, *van Hoogstraten*, *Lelyveld*, *Hinlopen* en anderen. De Geschiedenis vondt in *van Loon*, *van Mieris*, *Wagenaar* en *Stijl*, ware vereerders en kundige beoefenaars, zoo ook was het met de oude Letterkunde, als men slechts ge-

... namen van *Hemsterhuis*, *Ruhnkenius*, *Wijttenbach*, *Wesseling* en eene menigte van beroemde namen, wier optelling wij onnoodig achten, zoo wel in het eene als andere vak, daar zij als genoegzaam bekend en beschreven, door hen hier niet te noemen, in niets te kort worden gedaan.

In de XVIII eeuw was het verval der Latijnsche poëzij aanmerkelijk. De Zuidelijke Gewesten kunnen bijna niet eenen Latijnschen dichter van belang noemen, en in de Noordelijke werd het getal kleiner. — In de Oostersche talen mag Nederland roem dragen op de drie *Schultens*, op *Schröder* en *Scheidius*. In het Godsdienstige bleef de twistzucht met de onverdraagzaamheid nog steeds heerschen en bederven. Remonstranten en Contra-Remonstranten, die als hoofdbeginsel hadden aangenomen alle andersdenkenden met christelijke liefde te behandelen en alzoo het: „Wij zijn verdraagzaam bij uitnemendheid" in hun schild voerden, speelden echter eene voorname rol in dien wraakzuchtigen en kleingeestigen religie-oorlog. Tusschen deze beide uitersten stonden de Hernhutters of Moravische Broeders, en even als de bemoeijingen des Graven van Zinzendorff eenen onmiskenbaren invloed op deze gezindte uitoefenden, bleef zij zelve misschien niet zonder invloed op de Godgeleerdheid in het algemeen: het voorbeeld der Zwitsers en Duitschers werkte nadeelig en door dit alles had dit tijdperk een ongunstig aanzien verkregen. Boven den toenmaligen sectengeest verhieven zich door hun kloek verstand en grondige kennis *Wetstein*, *Alberti*, *Vitringa* en *Venema*, maar ook vooral de geleerde *J. Stinstra*. Op Wijsgeeren als *Frans Hemsterhuis*, *Wijttenbach* en *van de Wijnpersse* kon men zich beroemen. In de Regtsgeleerdheid treffen wij mannen aan van den eersten rang en velen in getal, men noeme slechts *Bijnkershoek*, *Z. Huber*, *Rucker*, *Voorda*, *Barbeijrac* en anderen; *Herman Boerhave* werd de roemrijke Grondlegger eener betere beoefening der Geneeskunde, *Albinus* in de Ontleedkunde, later *P. Camper*. De Natuurlijke Historie, Wis- en Aardrijkskunde had even groote mannen tot steun en verbreiding onder welke *Le Francq van Berkheij*, *'s Gravesande* en *Valentijn*. De Geschiedschrijvers *Wagenaar*, *van Mieris* en anderen leverden uitmuntende werken in hun vak.

Met het jaar 1780 begint voor de Nederlandsche letteren en wetenschappen een nieuw tijdperk, onder den invloed van magtige staatkundige en andere gebeurtenissen, zoo als de oorlog met Engeland, de inval der Pruissen, onderwerping aan vreemde wapenen, verval van den handel, inlijving in Frankrijk, overstroomingen en andere rampen. De vroeger genoten rust werd door onrust, partijschap, en staatkundige twist vervangen. Wat uit een liep vereenigde zich later in tegenstand aan de Fransche overheersching: eindelijk volgde de omwenteling van 1813. Onder al het gebeurde verdient de scheiding van Kerk en Staat niet over het hoofd te worden gezien. Hetzelfde geldt ten aanzien van den invloed der Duitsche letterkunde, met hare goede en kwade zijde, waardoor evenwel die der Fransche niet is verdrongen en overwonnen, want nog ten huidigen dage is Fransche taal en Fransche lectuur het uitsluitend vereischte eener beschaafde opvoeding: eere zij echter het verbeterd onderwijs, waardoor de jeugd van beiderlei sekse thans de moedertaal goed schrijven leert.

De Dichtkunst begon met vernieuwden luister te schitteren. *Van Alphen*, *Bellamy*, *Nieuwland*, daarna *Feith*, *Bilderdijk*, *Helmers*, *Loots*, *Kinker*, *Tollens*, *Spandaw* en eene reeks van verdienstelijke Musenzonen vergezelden dezen. De Roman vondt hare beoefenaars, maar de Taalkunde krachtige bouwmeesters, die het verleden dubbel vergoedden, *Clignett*, *Bilderdijk*, *Siegenbeek* en *Weiland*, behooren met onderscheiding te worden genoemd. En nu ook werd de prozastijl uit hare platheid, sentimenteelheid en krachteloosheid tot hare oude voortreffelijkheid terug gebragt. *Van der Palm*, *Kemper*, *Broes*, *Stuart*, *van Hogendorp*, *van Hall*, *van der Hoeven*, *Lipman* en zoo vele anderen, die wij allen niet kunnen noemen, waren het, wier welsprekendheid en wier krachtige taal op den kansel, in de pleitzaal, in 's Lands hooge Vergaderingen en in het behandelen der Geschiedenis, bewijzen gaven van de volmaaktheid der Nederlandsche taal en van het uitstekend talent, dat hen tot de verheffing en waardeering dier taal ten dienste stond. De Vaderlandsche Geschiedenis vond in *Kluit*, *van Wijn*, *Scheltema* en anderen hare vereerders; de Letterkunde bezat nog meerdere beoefenaars en de Godgeleerdheid bleef rijk in beroemde en hechte steunpilaren. De Regtsgeleerdheid, Genees- en Natuurkunde gingen gelijken tred met de overige vakken van wetenschap, terwijl de Aardrijks-, Vesting- en Waterbouwkunde, de Wis- en Werktuigkunde eene voorname plaats in Nederland bekleedden en het den roem dragen kon door geen ander Land te worden overtroffen. Om vermijding van uitvoerigheid noemen wij hier geene namen, daar de meesten genoeg bekend zijn. In vergelijking van de betrekkelijk geringe bevolking zal deze schets weder doen zien, dat ons Vaderland met andere natien steeds kon wedijveren, door zoodanig een aantal uitstekende beoefenaars in alle vakken van letterkunde en wetenschappen te bezitten, hetwelk in vernuft en oordeel, in verstand en grondige kennis met elken uitheemschen deskundige zich meten kon. — Ligging, gesteldheid en als kleine Staat steeds afhankelijk van den wil, dwang en magt des grooteren, moesten wij ons vaak verval en achteruitgang getroosten, waar voorspoed en ontwikkeling het loon had moeten zijn; evenwel zijn de verschijnselen in onze letterkunde en wetenschappelijke geschiedenis geene anderen dan die in de overige Europesche Rijken. Geestkracht en besef van eigen waarde gaven de meeste aanmoediging en veerkracht tot werken, want van buiten wordt ons helaas zeer weinig aangeboden, dat den ijver opwekt. Gelukkig echter, dat de tijd nooit stil staat en de geest der algemeene beschaving al meer en meer voorwaarts gaat.

BESTUURDERS van het VRIESCH GEN. van PROEFONDERVINDELIJKEN LANDBOUW, geven bij deze den belanghebbenden kennis, dat de keuring van STIEREN voor dit jaar, zal plaats hebben op Vrijdag den 24 Julij 1840, des morgens ten 11 ure, voor het Logement van *C. Wilkeshuis*, te Leeuwarden, en dat aan de *twee* best gekeurde *Enter* en *Twenter Stieren*, eene Zilveren Medaille zal worden toegewezen.

Namens Bestuurders voornoemd,
P. A. MEETER, *Secretaris*.

MACHINES en BREUKBANDEN.

De Ondergeteekende verwittigt de daarbij belangstellenden, dat de alom beroemde Elastieke Mechanieke LIESCH-, DIJ- en NAVEL-BREUKBANDEN, zonder Riemen noch Tusschen-Beensbanden, bij voortduring met het beste gevolg en grootste gemak voor de Lijders, worden gedebiteerd, als ook zijne ordinaire soort van BREUKBANDEN.

MACHINES, die zonder ongemak gedragen worden, en dienen tot verhelding en herstelling van Ruggegraads Krommingen, Scheefheid en andere misvormingen des Ligchaams. — Wijders uit Elastieke Gom vervaardigde HEELKUNDIGE INSTRUMENTEN, onder anderen voor Doofheid, ook TEPELDOPJES, KUNSTSPENEN, ZUIGBUIZEN, waardoor de Moeder zich zelf kan drinken, uiterst gemakkelijk bij alle voorkomende omstandigheden, FONTANEL- en GAROU-BANDEN tegen doorplakken van Kleeding, SUSPENSOIRS in soorten, enz.

Dit een en ander door zeer matige prijzen ook verkrijgbaar gesteld voor den Ambachts- en geringen Landman.

H. MEURSINGE, *Chirurgijn te Leeuwarden*, *Groote Kerkstraat*, *lett. I*, *no. 85*, *bij de Fransche Kerk.*

De Tooneelisten van den Amsterdamschen Stads-Schouwburg, onder Directie van den Heer R. ENGELMAN, zullen de eer hebben ten Tooneel te voeren:

Op Woensdag den 15 Julij: Eene Eerste Voorstelling van de SCHIPBREUK der MEDUSA, Historisch-Romantisch Tooneelspel in vijf Bedrijven. *Nooit alhier vertoond.*

Zullende dit stuk versierd zijn met zijne, daartoe expresselijk uit den Franschen Schouwburg van Amsterdam medegevoerde, nieuw vervaardigde Decoratien, enz. enz.

NB. Zie voor de breedere omschrijving de Aanplakbiljetten.

Aanvang ten zes ure precies.

Op Donderdag den 16 Julij: NATUUR en PLIGT, of de ZOON, REGTER over ZIJNEN VADER, Tooneelspel in vijf Bedrijven, naar het Fransch. Gevolgd door: De SCHILDERKAMER van FRANS HALS, Blijspel met Zang in één Bedrijf. *Nooit vertoond.*

Aanvang ten zes ure precies.

SCHOUWBURG van de Wed. A. C. KONING.

Op Dingsdag den 14 Julij 1840: LEON of EERZUCHT en TROTSHEID, Tooneelspel in 5 Bedrijven. — Na hetzelve: Het WISSELREGT of EEN KUS AAN TOONER, Blijspel met Zang. — Tusschen beide: PAS DE CHINOIS, gemonteerd door den Heer *C. A. van Ollefen* en uitgevoerd door de Heeren *C. A. van Ollefen*, *W. C. van Ollefen* en Mej. *C. J. van Ollefen*.

Op Woensdag den 15 Julij: THEODORA VIOLETTA of DE BRAVO VAN VENETIEN, Historisch Romantisch Tooneelspel in 5 Bedrijven in 8 Tafereelen.

SCHOUWBURG

VAN MECHANISCHE VERMAKELIJKHEDEN, TOURS D'ADRESSE, MIMISCHE EN PLASTISCHE VOORSTELLINGEN EN FANTASMAGORIE OF GEESTVERSCHIJNINGEN.

D. L. BAMBERG, Mechanicus aan het Hof van Z. M. den Koning der Nederlanden, staande met zijne fraaije wel gedecoreerde Schouwburg-Tent, in het Zaailand over het Logement van den Heer *Wilkeshuis*, heeft de eer zijnen hartelijken dank te betuigen voor de talrijke bezoeken en menigvuldige toejuichingen, die hem bij zijne twee reeds gegevene Voorstellingen, zijn te beurt gevallen, en tevens aan het kunstlievend publiek bekend te maken, dat hij gedurende deze Kermis dagelijks eene Representatie zal geven, des avonds ten 9 ure. Hij belooft alles in het werk te zullen stellen en noch moeiten of kosten zal sparen, om zich de hooge gunsten en toegenegenheid, door talrijke nieuwe gevarieerde en lachverwekkende touren waardig te blijven, verder alles breeder bij groote Billetten in Koffijhuizen en Societeiten omschreven. De Plaatsen kunnen aan bovengemelde Schouwburg Tent, dagelijks besproken worden van des morgens 10 tot des namiddags 6 uur, mits betalende 10 Cents extra per Plaats.

*** Getrouwd te Leeuwarden, den 6 Julij 1840:
LUDWIG KUFFERATH, *Stads Muzijk-Directeur*, en
M. J. J. van MARCKE de LUMMEN.

*** Getrouwd:
Oldemarkt, den 6 Julij 1840.
J. G. HELMAN, *Rijks-Ontvanger*, en
M. A. R. van VELDEN.

*** Getrouwd te Leeuwarden, den 8 Julij 1840:
Mr. B. S. STIENSTRA, en
P. M. EEKMA.
Eenige kennisgeving.

*** Ondertrouwd:
Sneek, den 8 Julij 1840.
Dr. K. T. HALBERTSMA, en
H. ten CATE.
Eenige kennisgeving.

*** Getrouwd:
Irnsum, den 8 Julij 1840.
J. de LIEFDE, *van Zutphen*, en
E. S. MOLENAAR.
Eenige kennisgeving.

*** Getrouwd:
Ternaard, den 9 Julij 1840.
Dr. B. B. de BOER, en
R. KLAASESZ.

*** Heden beviel van eenen Zoon CORNELIA LEDEBOER, geliefde Echtgenoote van
Harlingen, den 6 Julij 1840. DOUWE JANS ZEILMAKER.
Eenige kennisgeving.

WOUDSEND, den 6 Julij 1840. Mijne geliefde Echtgenoote ANKE BUWALDA, beviel heden, door Gods goedheid, zeer voorspoedig van eene welgeschapene Dochter.
H. PIJTTERSEN.

*** Heden verloste zeer voorspoedig van eene welgeschapene Dochter A. BANGA, geliefde Echtgenoot van
Franeker, den 9 Julij 1840. Mr. G. SCHOT.

*** Heden verloste zeer voorspoedig van eene welgeschapene Dochter HILTJE P. SIERSMA, geliefde Echtgenoote van
Nieuwland, den 10 Julij 1840. AUKE J. BREUWSMA.

*** Heden morgen elf uur, verloste van eenen welgeschapen Zoon ANTJE D. van der KAM, geliefde Echtgenoote van
Franeker, den 11 Julij 1840.
H. W. v. d. ZEE, *Goud- en Zilversmid.*

*** Heden verloste door Gods goedheid voorspoedig van eene Dochter, AKKE ZIJLSTRA, geliefde Echtgenoote van
Leeuwarden, den 12 Julij 1840. J. B. SCHUIL.

*** Heden overleed onze hartelijk geliefde Zuster en Behuwdzuster ANDRIESKE ENGELINA GROENEWOUD, in den ouderdom van 54 jaren.
Utrecht, den 6 Julij 1840.
J. C. SWIJGHUISEN GROENEWOUD.
D. J. SWIJGHUISEN GROENEWOUD, geb. Bergsma.
Eenige kennisgeving.

LEEUWARDEN, den 11 Julij 1840. Heden overleed aan de gevolgen eener hevige zenuwzinking ziekte onze hartelijk geliefde jongste zuster EMILIA WISKJE, in den jeugdigen leeftijd van bijna zestien jaren.
Eenige kennisgeving.
E. R. van BIENEMA.
Mede uit naam mijner Broeders en Zusters.

BOZUM, den 11 Julij 1840. Heden morgen overleed op het alleronverwachtst mijn waarde Echtgenoot ALBERT SIJMONS ALGERA, in leven Koopman en Landbouwer alhier, in den ouderdom van 52 jaren, mij nalatende 7 Kinderen, na eene echtvereeniging van 20 jaren.

Hoe zwaar mij en mijne Kinderen dit verlies treft, kan ieder gevoelig hart beseffen, doch de hoop op een beter leven en de troost van een zalig wederzien kan alleen onze smart lenigen.

AUKJEN S. ALGERA,
Weduwe A. S. Algera, geb. Westerhuis.

Vrienden en Bekenden gelieven deze algemeene voor bijzondere kennisgeving aan te nemen.

De BOTER te Leeuwarden, den 10 Julij 1840, *f* 31,00 à *f* 33,00.
GROVE KAAS *f* 18,00 à *f* 23,50.
BOTERPRIJZEN, bedongen door het *FRIESCH GENOOTSCHAP van Proefondervindelijken Landbouw*.
LEEUWARDEN, Vrijdag den 10 Julij 1840: Puik Boter *f* 33,00.
De In- en Uitlandsche ROGGE en TARWE was dienzelfden dag: Rogge *f* 193,50 het Last. — Tarwe *f* 11,76 de Mudde.

PRIJSCOURANT der EFFECTEN.

Amsterdam, den 11 Julij 1840.

Nederland					Gebl.
Werk. Schuld à 2½	pCt.	53¾	54	53⅞
Dito dito...... 5	„	101½	102	101¾
Kansbilletten....	... *f*	24	24½	24¼
Amortis. Synd. 4½	pCt.	93	93½	93 5/16
Handel-Maats. 4½	„	180¾	181¼	181
N. dito 1837.. 4½	„	102	102½	102¼
O. I. Leening 5	„	99½	99¾	99 9/16
Spoorw. Haarl.		100¾	101¼	
Spoorw. Rijn. 4½	„	101¼	101¾	101½
Spanje.				
Ardoins........ 5	pCt.	25¾	26	25½
Fr. Uitgestelde		7¼	7½	7¾

Rusland.					Gebl.
1798, 1816.... 5	pCt.	106	106½	106¾
1828, 1829.... 5	„	106	106½	106¼
1831, 1833.... 5	„	99	99½	
Oblig. te Lond. 5	„			
Oblig. te Hamb. 5	„			
Inschrijv. Assig 6	„			
Certifi. dito ... 6	„	73¾	74	73⅞
Oostenrijk.				
Weenb. *G. & Co* 5	„	103¾	104¼	104
Braz. Obl. L. 5	pCt.	80¼	80½	80⅜
Lousia. *H. & Co* 5	pCt.			
Am. Bk. *H. & Co* 5	„	97¼	97¾	97½

In Hollandsche Fondsen was heden weinig handel en geene bijzondere variatie in derzelver prijzen.

Van Spaansche Fondsen was vrij veel affaire in Ardoins, welke zich echter, ten gevolge van verschillende verkoopen, niet op hunnen prijs van gisteren konden souteneren, en tot 25½ teruggingen. Men zeide, dat er een lager merk per duif van Parijs van gisteren was ontvangen. In de andere vreemde Effecten ging tot weinig veranderde prijzen niets om; alleen de Brazilianen waren op nieuw tot hoogeren koers gevraagd.

Recepissen Rotterd. Spoorweg-Aandeelen 98½. Columbia 2de Leening, à £ 100, 17 11/16, ¾. Coup. Griekenl. bl. onb. *f* 2¼. Dito Ardoins 18¼, ½.

*** Door G. H. SWARTTE van LOON, Boekhandelaar te Leeuwarden, is aan het Gemeentebestuur zijner woonplaats ter vertaling in het Nederduitsch vertoond:

Notice sur ALEXANDRE, *Empereur de Russie*, par *H. L. Empaijtaz*, Ministre du saint Evangile. Deuxième Edition. *Geneve* et *Paris* 1840.

Welke ten spoedigsten in het Nederduitsch zal verschijnen.

De Notaris J. A. SCHAAFF, te Stiens, zal, op Zaturdag den 18 Julij 1840, des avonds 6 uur, in de Herberg bij *P. J. Hoogstra*, te Stiens, op crediet verkoopen, de volgende te velde staande Vruchten onder Stiens:
1 Bunder 28 roede WEIT, aan den Oudedijk.
91 Roede KOOLZAAD, aldaar.
1 Bunder 10 roede WINTERGARST, in den Stienserhoek.

VERLOREN op den 9 Julij ll.: een GOUDEN SLEUTEL met HAARWERKEN. Die dezelve gevonden heeft en terug bezorgt aan TULLENERS, Goud- en Zilversmid te Leeuwarden, zal eene ruime belooning genieten.

De BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Stad FRANEKER, maken bekend, dat de ZOMER KERMIS aldaar zal beginnen op Zaturdag den 25 Julij e. k., en eindigen op Zaturdag den 8 Augustus daaraanvolgende; dat daarop geene Horoskooptrekkers, Rijfelaars, en Spelers om gewin van Geld of van gemaakt Goud en Zilver zullen worden toegelaten, maar dat deze, even als ook alle Bedelaars, gestrengelijk zullen worden geweerd; dat de gezamenlijke Stalhoudende Kasteleins, daartoe geldelijk door het Stads Bestuur in staat gesteld, op Woensdag den 29 Julij, zullen laten verharddraven door Paarden die geene Stads Prijzen hebben gewonnen, daaronder niet mede begrepen de Leeuwarder Paardenmarkts Prijs: Een FRAAI GOUDEN HOROLOGIE, of TIEN TIENGULDENSTUKKEN, ter keuze van den winner. — Zullende de Keuring der Paarden plaats hebben op denzelfden dag, 's voormiddags om elf uur, voor het Koffijhuis *Nieuw-Botnia*, tegen over het Stadshuis. — Kramers plaatsen voor Kramen of Disschen verlangende, gelieven zich bij tijds in persoon of met vrachtvrije Brieven daartoe aan te melden bij den Stadsbode Ph. SALVERDA.

Franeker, den 11 Julij 1840.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
A. STINSTRA.
Ter ordonnantie van dezelven,
A. TELTING.

BEKENDMAKING.

GRIETMAN en ASSESSOREN van BAARDERADEEL, brengen bij deze ter kennis van de belanghebbenden, dat naar aanleiding van art. 5 en 6 van het Reglement, betrekkelijk het Beheer, Toezigt en Onderhoud van Wegen, Vaarten, enz., in de provincie Vriesland, goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 28 Augustus 1821, no. 78, en ten uitvoer gelegd bij Notificatie van H. H. Gedeputeerde Staten van Vriesland, dd. 26 September 1821, (Prov. Blad no. 88); thans zijn opgemaakt de Leggers van de Onderhoudpligtigen van zoodanige Voorwerpen van Onderhoud, als Rij- en Voetwegen, Vaarten, enz. in die Grietenij gelegen, welke, als *niet* door Onderhoudpligtigen gezamenlijk, en uit eene hand te gelijk, moetende worden onderhouden, noch waarvan het onderhoud ten laste van *meer* dan *een* kadastraal perceel komt, *niet zijn opgenomen* in de Leggers van Onderhoudpligtigen, enz., opgemaakt in voldoening aan het Reglement op het Beheer, Onderhoud enz. van Rij- en Voetwegen, enz. van den 23 Julij 1835, goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 16 Junij 1836, no. 33, bekend gemaakt en ter executie gelegd, bij Resolutie van H. H. Gedeputeerde Staten van Vriesland, dd. 19 October 1836, no. $\frac{4}{231}$, (Prov Blad no. 81).

Dat die Leggers van af den 15 Julij e. k., gedurende twee maanden, dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, voor de belanghebbenden ter visie zullen liggen ter Secretarij dier Grietenij te Weidum.

Dat de belanghebbenden, welke vermeenen bezwaren tegen die Leggers te hebben, dezelve binnen ééne maand na het eindigen van den termijn van ter visieligging, en alzoo *voor* den 15 October aanstaande, *schriftelijk* aan het Grietenij Bestuur zullen moeten indienen, hetwelk daarna, die Leggers met de daartegen ingebragte bezwaren, aan H. H. Gedeputeerde Staten van Vriesland, zal aanbieden, om overeenkomstig voornoemd art. 6 van het Reglement van 1821, in die twijfelachtige gevallen te beslissen, en voorts de Leggers goed te keuren en te arresteren, zoo als H. Ed. Gr. Achtb. zullen vermeenen te behooren.

Weidum, den 4 Julij 1840.

Grietman en Assessoren voornoemd,
W. B. BUMA.
Ter ordonnantie van dezelven,
J. H. J. van WAGENINGEN, *Secret.*

De GECOMMITTEERDEN *uit de Onderhoudpligtigen van de Oldeclooster en Hijdaarder Vaarten*, zullen, op Zaturdag den 18 Julij 1840, des voormiddags ten elf ure, in het Logement de Wijnberg, te Bolsward, in het openbaar, bij inschrijving en opbod, presenteren te besteden:

Het AFDAMMEN, DROOGMAKEN en OPGRAVEN of zoogenaamd SLATTEN, van de Oldeclooster- en Hijdaarder Vaart, strekkende van af de Bolswarder Leeuwarder Trekvaart, door Hijdaarderzijl tot in de Oosterender Vaart, hebbende eene lengte van 8060 el en zulks voor het geheel, in twee afzonderlijke perceelen met regt van zamenvoeging.

Het Bestek en Voorwaarden waar naar deze Slatting zal moeten plaats hebben, ligt voor de gegadigden ter visie ter Secretarien van de Grietenijen Baarderadeel, Hennaarderadeel en Wonseradeel, en in het Logement de Wijnberg te Bolsward, alwaar mede die Voorwaarden voor de gegadigden verkrijgbaar zijn, terwijl twee dagen vóór de Besteding aanwijzing in loco zal worden gedaan.

Bolsward, den 2 Julij 1840.

Namens de Gecommitteerden voornoemd.
De Grietman van Wonseradeel,
M. W. STEENSMA, *Assessor.*

Onderlinge Verzekering voor Brandschade.

De GECOMMITTEERDEN *van de onderlinge Brand-Assurantie-Societeit* over de voormalige Kantons *Franeker*, *Bolsward* en *Dronrijp*, brengen bij deze ter kennis van diegenen, welke hun Vee, Hooi en Granen bij de gemelde Societeit wenschen verzekerd te hebben, dat de aangaven daarvan, vóór of op den 1 Augustus e. k., moeten geschieden; waartoe gelegenheid zal zijn, des Maandags in den Prins te Franeker, des Donderdags in den Wijnberg te Bolsward en Zaturdagen den 25 Julij en 1 Augustus, in den Posthoorn te Dronrijp, telkens des voormiddags van 10 tot 12 ure.

Achlum, den 5 Julij 1840.

Namens de Gecommitteerden voornoemd,
DRAISMA de VRIES, *Boekh. ad int.*

Onderlinge Brand-Waarborg-Maatschappij
VAN *WOUDSEND.*

Den belanghebbenden wordt verwittigd, dat de inschrijving ter Verzekering *van het gewonnen HOOI* openstaat van 12 *Julij* tot 30 *September.*

TROMP, *Direct. Boekhr.*

De NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VOOR SCHOONE KUNSTEN, onder bescherming van Z. K. H. den *Prins van Oranje* en onder bestuur van Jonkheer J. J. van Rijckevorsel, gevestigd te *'s Gravenhage*, heeft tot *Agent* der Maatschappij voor de Provincie *Vriesland* benoemd den Boekhandelaar W. EEKHOFF, te *Leeuwarden*, bij wien thans eene zeer fraaije Collectie Hollandsche, Engelsche en Fransche Pracht- Boek- en Plaatwerken tegen zeer billijke prijzen zijn te bekomen.

Men stelt zich voor, dat er in *Vriesland*, waar zoo vele vermogende personen wonen, tevens genoeg smaak voor Kunst zal gevonden worden, om een goed debiet van deze Boek- en Plaatwerken te mogen verwachten.

De Notaris WIJMA, te Harlingen, zal aldaar, op Woensdagen den 15 en 22 Julij 1840, bij de beschrijving en eindelijke toewijzing, telkens op den middag precies, in de Herberg Benthem, presenteren te verkoopen:

Zekere kadastraal gemetene 2 bunder 63 roede en 70 el GREIDLAND, welke zijn gelegen onder den dorpe Almenum, ten Noorden der stad Harlingen, bewesten het stuk Land, waarop de Vinkebaan is staande, nabij den Schapendijk, bezwaard met 1 floreen 10 stuivers Dijksschatting, vrij van Reed en Drift, in huur gebruikt bij *Elle Robijns Blanksma* tot St. Petri 1841.

HOUTVEILING.

Op Donderdag den 16 Julij 1840, ten 9 ure voor den middag, op den Aarsentuin bij Leeuwarden, ten overstaan van den Notaris Mr. P. ANDREÆ, aldaar, van vier ladingen eiken WOUDBOOMEN, van onderscheidene zwaarte en lengte, 2 beste LANDROLLEN, alsmede eene partij KROMHOUT, HEK- en STEKPALEN, LEGGERS en DAMLEGGERS, enz., zeer geschikt voor Huis- en Scheepstimmerlieden, Molen- en Wagenmakers, Kuipers, enz., aangevoerd door de Kooplieden *W. A. van Rozen* en *H. H. de Vries*, te Oosterwolde.

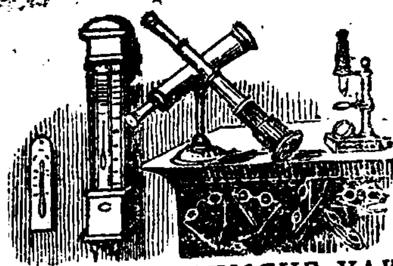
KERK-ORGEL

TE KOOP; zijnde een nieuw acht voets dubbeld werk, met achttien prompte Registers, een vrij Pedaal en vier Blaasbalgen, schoon Front; hetwelk voor eenen heel moderaten prijs kan worden bekomen; hetzelve kan vooraf bezigtigd en bespeeld worden. Adres bij JACs. SCHRAGE, te Harlingen. *Brieven franco.*

FAILLISSEMENT.

Bij vonnis van de Arrondissements Regtbank te Leeuwarden, van den elfden Julij een duizend acht honderd en veertig, is de persoon van FETZE van der STEL, Borstelmaker te Harlingen, verklaard te zijn in staat van Faillissement, en dat hetzelve is opengevallen op den negenden Julij ll.; — voorts zijn in dit Faillissement tot Regter Commissaris benoemd de Heer Mr. JACOB FREDERIK BOURBOOM van SLOTERDIJCK, Regter Plaatsvervanger in opgenoemde Regtbank, te Leeuwarden woonachtig, en tot Curator aangesteld de Heer MICHIEL GOSLINGS, Notaris residerende te Harlingen. En is verder in dezen gedisponeerd overeenkomstig de Wet.

Voor Extract Conform,
G. E. Le MAIRE, *S. Griffier.*

Te Sneek en Bolsward

zal J. GUDENDAG, geëxamineerd Gezigtkundige en Brillenslijper van *Dusseldorf*, te spreken en te ontbieden zijn, op eerstgenoemde plaats Dingsdag den 14den, en vervolgens Woensdag en Donderdag den 15 en 16 Junij op laatstgemelde; waarna hij zich weder naar Leeuwarden begeeft, en aldaar nog slechts kort zal vertoeven. Van alles wat tot het OPTISCHE VAK behoort is hij ruim gesorteerd, zoo als bij vorige annonces breeder is vermeld.

Gelogeerd te *Sneek* bij de Wed. van der WIS; te *Bolsward* bij WIEBES; te *Leeuwarden*, bij de Erven Wed. F. v. d. FEEN, in de Phoenix.

Berigt aan de Dames.
MAGAZIJN VAN SCHWALS,
van PARIJS, LYON en NIMES.

De Heer PEPPÉ, Vertegenwoordiger van verschillende *Fransche Fabrijken*, heeft de eer de Dames te berigten, dat hij *gemagtigd is* TOT FABRIJKS-PRIJZEN TE VERKOOPEN, een prachtig assortiment van SCHWALS in allerlei soort; RIJKE STOFFEN, als: *geborduurd* en *gedrukt* Mouseline de Laine, Zijden Stoffen van Lyon, Echarpes, Fichus, enz., enz. ALLES TOT VASTE PRIJZEN. — Is alhier geplaatst met eene Kraam op de Langepijp.

Magasin de Paris au Prix fixe.

L. OBERWARTH & COMP., geoctroijeerde Fabrikanten en Commissionairs van Parijs, berigten hiermede het geëerde Publiek, dat zij alhier voor de eerste maal gearriveerd zijn met een groot assortiment der nieuwste ZOMER- en NAJAARS-GOEDEREN, bestaande in

$\frac{5}{4}$ Fransche Chitzen....... van 25 Cent en hooger,
$\frac{5}{4}$ Jaconetten.............. — 50 ———
$\frac{4}{4}$ Mouseline de Laine..... — 37½ ———
Gestreepte Gros de Naples — 67½ ———
Crep Rachel............. — 75 ———

Schwals-Satiné, Eoliennes, Percals de Laine, Uni, Filet et Ecossais, een groot assortiment der nieuwste Zijden-, Wollen en Cachimir Omslagdoeken voor Zomer en Najaar en verscheidene andere goederen, welke gezamenlijk tot zeer lage vastgestelde Fabrijksprijzen uitverkocht worden.

Uitgepakt in eene Kraam op de Lange Pijp.

Magazijn van Galanterien.

De Ondergeteekende berigt hiermede het geëerde Publiek, dat hij alhier voor de eerste maal gearriveerd is met een fraai assortiment der NIEUWSTE VOORWERPEN VAN SMAAK, bestaande uit fraaije Paarl d'Amour Ornementen, Schildpadden-, Kristallen en Bronzen Voorwerpen, groote en zeer kleine Toilet-Penduletjes, onderscheidene Stukken van Palissanderhout fraai en variërende ingelegd met geel Koper en Nieuw Zilver, en eene hoeveelheid kleinere Voorwerpen van smaak, alle bijzonder geschikt, wegens deszelfs vreemdheid, voor geschenken.

PRONK,
Uitgepakt in eene Kraam op de Langepijp, op den hoek bij de Vleeschmarkt.

J. FERMINET, van *Amsterdam*, Kapper van H. K. K. H. de Prinses van Oranje, berigt door deze het geëerde Publiek, dat hij alhier is gearriveerd met eene uitgezochte collectie van Heeren PRUIKEN en TOUPETS, metallieke en alle andere fatsoenen, Dames TOEREN naar den laatsten smaak, als: met en zonder bandeau's, losse bandeau met witte scheiding, welke met en zonder Toeren kunnen gedragen worden, TIREBOUCHON TOEREN, naturel en indefrisable met en zonder kammetjes, en vele andere fatsoenen meer.

Is uitgepakt ten huize van de Weduwe MOEZELAAR, in de Groote Hoogstraat, waar hij tot het laatst der Kermis zal verblijven.

Mejufvrouw KERKHOVEN, van Amsterdam, thans geëtabliseerd te Groningen, heeft de eer het geëerde Publiek te berigten, dat zij alhier is gearriveerd met een fraai assortiment Dames TOEREN, fijne PARFUMERIEN enz. Staat met hare Kraam op de Langepijp te Leeuwarden.

BARGE, varende tusschen Leeuwarden en Harlingen.
IN CORRESPONDENTIE MET DE STOOMBOOT *FRISO*,
VAN *HARLINGEN* OP *AMSTERDAM.*
VERANDERING VAN DIENSTREGELING.

Wordt ter kennis van het geëerde Publiek gebragt, dat het vertrek der BARGE van *Leeuwarden* op *Harlingen*, in correspondentie met de Stoomboot *Friso*, van *Harlingen* op *Amsterdam*, met den 15 Julij 1840, 's morgens ten vier ure van *Leeuwarden* zal vertrekken.

Nadere informatien bij C. PELLE, *Commissaris.*

Leeuwarden, den 12 Julij 1840.

Kaatspartij te Leeuwarden,
om DRIE FRAAIJE ZILVEREN ZAK-TABAKSDOOZEN,
en DRIE ZILVEREN PREMIEN.
MET PORTUREN.

De Koffijschenkers KULENBERG en DAMES, achter de Hoven, gedenken op Donderdag en Vrijdag den 16 en 17 Julij e. k., in het Exercitieveld, bovenstaande Prijzen en Premien te laten Verkaatsen en aan de Winnaren te vereeren.

De Liefhebbers worden uitgenoodigd om zich des Donderdags voormiddags van elf tot een uur, te laten inschrijven ten huize van *Dames*, alwaar dien avond DANSPARTIJ zal worden gegeven.

ALSMEDE HARDLOPEN IN ZAKKEN.

Op Woensdag den 15 Julij e. k., in hetzelfde Veld, om eene fraaije *ZILVEREN PRIJS EN PREMIE*, des namiddags ten 3 ure, door Personen beneden de 30 jaren; de aangifte des morgens van 11 tot 2 ure, ten huize van *Kulenberg.*

L. H. BRONSEMA LIEUWENS, Apotheker en Wijnhandelaar te Heerenveen, verlangt zoo spoedig mogelijk een BEDIENDE, bij voorkeur een geëxamineerd Apotheker. *Brieven franco.*

Een KUIPERSKNECHT, zijn werk goed verstaande, kan dadelijk werk bekomen bij R. J. BANDA, Kuiper op het Vliet bij Leeuwarden.

Een BAKKERSKNECHT, zijn werk ten deele verstaande, kan dadelijk werk bekomen bij de Weduwe W. T. WALSTRA, te Sneek.

Een BAKKERSKNECHT, zijn werk gedeeltelijk verstaande, kan dadelijk werk bekomen bij M. J. van der HOEK, Mr. Bakker te Giekerk. *Brieven franco.*

Bij G. T. N. SURINGAR, te Leeuwarden, is van de Pers gekomen:

BIJDRAGEN TOT DE GESCHIEDENIS VAN HET TOONEEL, DE TOONEELSPEELKUNST EN DE TOONEELSPELERS, IN NEDERLAND. *Door* Mr. A. van HALMAEL Jr. . . . . *f* 1,20.

De Uitgever vertrouwt, dat deze *Bijdragen*, als behoorende tot de *Geschiedenis der Nederlandsche Letteren en Wetenschappen*, aan alle beoefenaars van dezelve, en inzonderheid ook aan de bezitters van het onder dien titel uitgegeven werk van Prof. van Kampen, welkom zullen zijn.

WALDEMAR DE OVERWINNAAR OF DENEMARKEN EN DE DENEN *in het glansrijkst tijdperk hunner geschiedenis*; door B. S. INGEMANN. Uit het Deensch. *Derde* en laatste Deel. De drie Deelen, ieder van een afzonderlijk vignet voorzien, kosten gezamenlijk . . . . *f* 8,90.

Voor de beoefenaars van de Geschiedenis zoowel als voor het romanlezend Publiek eene interessante en onderhoudende lectuur.

FRIESLAND. Handboekje voor Reizenden door de steden en voornaamste oorden van Friesland. Door W. EEKHOFF, Archivarius van de stad Leeuwarden. *Met eene uitslaande Kaart van de Provincie naar de nieuwste verdeeling*, ... *f* 1,50.

Bovengemelde Boekhandelaar heeft op den 29 Junij 1840 ter vertaling in het Nederduitsch vertoond: Gockel, Hinkel, Gakelaja; Mährchen wieder erzählt von Clemens Brentano, en Kong Erik og de Fredlose; en historisk Roman af B. S. Ingemann.

Op den 2 Junij 1840: A. R. von Feuerbach. Aktenmäszige Darstellung merkwurdiger Verbrechen; Dr. Bischoff, Merkwurdige Criminal-Rechts-Fälle fur Richter, Gerichtsärzte, Vertheidiger und Psychologen.

Den 4 Junij 1840: B. G. Niebuhr's Brief an einen jungen Phylologen; herausgegeben von Dr. K. G. Jacob.

Den 10 Junij 1840: M. Enk, uber die Freundschaft.

TER LEEUWARDER COURANTDRUKKERIJ.

VERSLAGEN

van den Heer waarnemenden Gouverneur, en van Heeren Gedeputeerde Staten, aan de Heeren Staten der provincie Vriesland, gedaan in derzelver Vergadering, van den 7 Julij 1840.

EDEL GROOT ACHTBARE HEEREN!

De droevige oorzaak, waaraan het is toe te schrijven dat ik thans de eer heb deze Vergadering voor te zitten, is UEdel Groot Achtbaren bekend.

De geachte Staatsman, de kundige Regent, die aan het hoofd van het bestuur dezer Provincie, gedurende een ruim dertienjarig tijdvak, zoo rijk aan moeijelijke gebeurtenissen, de belangen van dit Gewest en van deszelfs ingezetenen, met volstandigen ijver en inspanning heeft behartigd, en die, ofschoon reeds door ligchaamskwalen en door eene zwakke en zorgverwekkende gezondheid gedrukt, UEdel Groot Achtbarens jongste Vergadering, nogtans met zoo veel belangstelling heeft voorgezeten, is aan deze Vergadering aan dit Gewest, aan de dienst des Konings en aan zijn gezin, door den dood ontrukt.

Jan Adriaan Baron *van Zuijlen van Nijevelt*, Staatsraad in buitengewone dienst, en Gouverneur van Vriesland, eindigde op den 29 Maart ll. zijn werkzaam en nuttig leven.

UEdel Groot Achtbaren alle hebben de verdiensten van dezen braven Staatsman, zijne uitstekende hoedanigheden, zijne grondige kennis van zaken, zijnen werkzamen geest, zijn braaf en deugdzaam karakter, zijnen waar Christelijken wandel gekend en gewis op hoogen prijs gesteld, en hebben dan ook hartelijk gedeeld in den rouw, die zich over Vriesland verspreidde, toen de mare van zijn overlijden bekend werd.

UEdel Groot Achtbaren zullen voorzeker, even als ik, met dankbare en gevoelige harten, de groote diensten, door dezen waardigen man aan dit Gewest en deszelfs ingezetenen bewezen, herdenken, en eene welgemeende hulde aan Zijne nagedachtenis, die ook bij UEdel Groot Achtbaren steeds in zegenend aandenken zal blijven, toebrengen.

Toen de betrekking van Gouverneur dezer Provincie alzoo was opengevallen, hebben Heeren Gedeputeerde Staten aanvankelijk, naar luid van art. 7 van het Reglement, houdende de wijze, waarop het gezag en de magt door de Staten der provincie Vriesland, overeenkomstig de Grondwet, wordt geoefend, overgaande tot de keuze van eenen voorzitter, mij die taak wel willen opdragen, en het heeft Z. M. den Koning behaagd, mij, bij besluit van den 2 April ll. no. 94, tijdelijk, met de functien van Gouverneur dezer Provincie te belasten.

Het is mitsdien, ten gevolge dezer Koninklijke beschikking, dat ik de eer heb het Voorzitterschap te aanvaarden van de tegenwoordige Vergadering der Staten van Vriesland, thans weder bijeengeroepen, om, volgens de Grondwet, de belangen van het Gewest, hetwelk zij vertegenwoordigen, tot een onderwerp van hunne naauwgezette overwegingen te maken.

Ik kwijte mij van deze vereerende taak, met diepe aandoening, dewijl daardoor bij mij het gevoel wederom wordt verlevendigd van het verlies en het gemis van den kundigen Regent, die dezen presidialen stoel gedurende eene lange reeks van jaren, op eene zoo waardige wijze, heeft bekleed, en in wiens vertrouwen en vriendschap ik roem stelle te hebben gedeeld.

Ik kwijte mij van deze taak met waarachtig besef, dat het voor mij moeijelijk zal zijn, mijnen hooggeachten voorganger op eene waardige wijze te vervangen; — evenwel aanvaar ik met vertrouwen het mij opgedragen Voorzitterschap, doordrongen van den op mij rustenden pligt, om de deliberatien van UEdel Groot Achtbarens Vergadering met onpartijdigheid, orde en kalmte te leiden en te besturen, steunende op UEdel Groot Achtbarens welwillende en toegevende medewerking die ik bij deze, met eene mij passende bescheidenheid, inroepe.

Het tijdstip, waarop de Provinciale Staten jaarlijks bijeenkomen, om de Gewestelijke belangen tot een onderwerp van hun onderzoek en raadpleging te stellen, is zeer zeker een gewigtig en belangrijk uitvloeisel van onze staatsregeling, en ik verheug mij alzoo UEdel Groot Achtb. alhier te mogen begroeten; hartelijk wenschende dat UEdel Groot Achtbarens overwegingen ook thans weder bevorderlijk mogen zijn tot welzijn van het Gewest, waaraan wij alle zoo naauw verbonden zijn en hetwelk ons allen dierbaar blijft.

Wanneer wij Edele Groot Achtbare Heeren! het oog vestigen op de algemeene voorregten, waarin wij mogen deelen, op de orde en rust die deze Provincie geniet, dan worden wij, als van zelf, geleid tot dankbare erkenning van de zegeningen, spruitende uit het verlicht en weldadig bestuur van onzen geëerbiedigden Koning, wiens zorgen steeds strekken ter bevestiging van de ware vrijheid en van het geluk en de welvaart Zijner onderdanen.

Hierdoor zijn bij UEdel Groot Achtbaren de wensch en het verlangen levendig, om aan 's Konings heilrijke bedoelingen, zoo veel mogelijk, te beantwoorden, en daartoe zal, onder anderen, de gelegenheid bestaan, door dat wij in deze bijeenkomst, ingevolge onderscheidene wetten, naar luid van art. 230 der Grondwet, zullen moeten overgaan tot de benoeming van buitengewone leden der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, op dat deze, gevoegd bij de gewone leden, die Kamer zoodanig helpen constitueren als vereischt wordt om over de bij die wetten noodzakelijk verklaarde veranderingen in, en bijvoegingen tot de Grondwet, te beraadslagen en te besluiten.

UEdel Groot Achtb. zullen 's Konings wijze en goede bedoelingen op prijs stellen, en, door de keuze van verlichte en onbevooroordeelde mannen, wederom bewijzen dat deze Vergadering ook steeds bereid is tot heil des Vaderlands mede te werken.

Ook zullen UEdel Groot Achtbaren moeten voorzien in de gewone benoeming van leden dier Kamer, ten gevolge der gewone aftredingen, en UEdel Groot Achtb. zullen, zonder twijfel, met mij betreuren dat de Heeren Mr. *Jentje Cats Epz.*, die met zoo veel kennis van zaken en warme behartiging der belangen, niet slechts van deze Provincie, maar, volgens den op de Grondwet bezworen eed, van het geheele Vaderland, zich het vertrouwen dezer Vergadering zoo waardig heeft betoond, tot het besluit gekomen is UEdel Groot Achtb. in de noodzakelijkheid te brengen ook ter zijner vervanging een lid der Tweede Kamer te verkiezen.

Het Koninklijk besluit van den 23 Junij 1840, no. 46, waarbij het door Zijn Ed. Mog. gevraagde ontslag is aangenomen, zal nader aan UEdel Groot Achtbaren worden medegedeeld.

Volgens het bepaalde bij art. 19 van het hiervoren aangehaalde reglement, houdende de wijze, waarop het gezag en de magt door de Staten van deze Provincie overeenkomstig de Grondwet wordt geoefend, rust op mij de pligt UEdel Groot Achtbaren verslag te doen van hetgeen sints UEdel Groot Achtbarens vorige Vergadering, door Heeren Gedeputeerde Staten en den Gouverneur van dit Gewest, namens UEdel Groot Achtbaren, is verrigt.

Hieraan voldoende geef ik mij de eer ter UEdel Groot Achtbarens kennisse te brengen, dat, ten gevolge eener geringe onduidelijkheid in het proces-verbaal van verpachting van de dijken en landen bij de Nieuwe Zijlen onder *Engwierum*, het bedrag van de pachtsom van een perceel, op de in de gewone Vergadering gearresteerde Algemeene Provinciale begrooting voor het jaar 1840, in plaats van tot *f* 36,00 tot *f* 30 is aangebragt; dit abuis door de Algemeene Rekenkamer opgemerkt zijnde is door Heeren Gedeputeerde Staten, namens UEdel Groot Achtbaren, verbeterd, en daardoor alzoo levert de begrooting voor 1840 in ontvang eene somma van *f* 6,00 meerder op, dan waarop dezelve door UEdel Groot Achtbaren was gearresteerd.

Het verslag van Heeren Gedeputeerde Staten zal UEdel Groot Achtbaren nader bekend maken met alles, wat betrekking heeft tot den staat en het beheer dezer Provincie.

Ik zal deze korte rede daarom hier eindigen, met den wensch dat UEdel Groot Achtbarens overwegingen, door eendragtigen zin geleid, de beste uitkomsten mogen opleveren, ter bevordering van den bloei van deze in velerlei opzigten zoo belangrijke Provincie, en tevens zullen kunnen leiden ter bevordering van het welzijn des Vaderlands.

De werkzaamheden van deze Vergadering in hare tegenwoordige Zitting zullen dan voor Vriesland wederom goede vruchten dragen en voor ons allen aangename herinneringen achterlaten, en daardoor zal ik, met genoegen, kunnen herdenken aan ds belangrijke functien, waarmede de Koning mij tijdelijk heeft gelieven te belasten, en die ik, door pligtgevoel alleen geleid, heb gemeend te moeten aanvaarden.

Moge het tijdstip spoedig aanbreken, waarop ik die functien zal kunnen overdragen aan dengenen, dien Z. M. waardig zal keuren om Hoogstdenzelven, als Commissaris in deze Provincie, te vertegenwoordigen!

's Konings wijsheid — dit is, en ik druk, hiervan ben ik overtuigd, niets dan de wenschen van geheel Vriesland uit, de hoop en van UEdel Groot Achtbaren en van mij zelven, — 's Konings wijsheid bestemme daartoe eenen man van een braaf en zelfstandig karakter, van rijke ondervinding, van grondige kennis van zaken, van ongekrenkte integriteit en van eenen onbesmetten zedelijken wandel.

Deze toch zijn de hoedanigheden en deugden, die Vriesland in zijne regenten wenscht te vinden, op dat zij het volle vertrouwen der ingezeten kunnen verkrijgen, zoo ruimschoots door den opregt betreurden Baron *van Zuijlen van Nijevelt* genoten, dewijl Vriesland die deugden in hem aantrof, hem daarom zoo hoog schatte, en aan zijne nagedachtenis thans een eerbiedig aandenken schenkt.

Leeuwarden, den 7 Julij 1840.

De waarnemende Gouverneur van Vriesland,
VAN BURMANIA RENGERS.

EDELE GROOT ACHTBARE HEEREN!

Hoezeer wij ons dankbaar mogen verheugen UEd. Groot Achtb. ook weder voor dit jaar een verslag te kunnen aanbieden, hetwelk de blijken draagt van de ruime en milde zegeningen, welke dit Gewest, in het afgeloopen tijdvak, over het algemeen, zijn ten deel gevallen; zoo vervult ons echter eene smartelijke aandoening bij het overdenken van al dat goede, daar wij, helaas!, te betreuren hebben het afsterven van den Heer *Jan Adriaan* Baron *van Zuijlen van Nijevelt*, die, gedurende ruim 13 jaren, als Gouverneur, of des Konings Commissaris in deze Provincie, aan het hoofd van het Gewestelijke Bestuur was geplaatst geweest.

Op den 29 Maart dezes jaars maakte de dood plotseling een einde aan het nuttig en werkzaam leven van dezen deugdzamen en bekwamen man, die steeds een ijverig en waar voorstander is geweest van *Vrieslands* belangen, en die geen tijd noch moeite immer ontzag, om dáár, wáár hij konde, nuttig te zijn voor de ingezetenen van het Gewest, waarin hij, door 's Konings vertrouwen, met het hoogste burgerlijk gezag was bekleed.

Algemeen was dan ook de deelneming van *Vrieslands* inwoners in dit treurig verlies, en UEd. Groot Achtb. zullen voorzeker, met ons, in dien regtmatigen rouw hebben gedeeld.

Deze Provincie, Koning en Vaderland hebben, door dezen dood, veel verloren; want de overledene was een braaf en regtschapen bestuurder, die zich, wegens zijne deugden en goede hoedanigheden, en wegens zijne onvermoeide zorgen en welmeenende pogingen, om het heil van Kerk en Staat, het nut van allen, te bevorderen, jegens de inwoners van dit Gewest, jegens Vorst en Vaderland zeer verdienstelijk heeft gemaakt, en die daardoor de zóó wel verdiende algemeene achting en genegenheid had verworven.

Zeer veel is er, in verschillende opzigten, onder het wijs bestuur van dezen hoogen Staatsambtenaar tot stand gebragt, hetwelk gestrekt heeft tot vermeerdering van den bloei en de welvaart van dit Gewest, en waarvan de inwoners van hetzelve, zoo voor hunne algemeene, als bijzondere belangen, reeds schoone vruchten hebben geplukt en nog verder kunnen inoogsten.

Het past ons dan om met hartelijke dankbaarheid daaraan te gedenken, en eene opregte hulde te brengen aan de groote verdiensten van eenen man, wiens nagedachtenis bij *Vrieslands* ingezetenen steeds in zegening behoort te blijven.

Na dit overlijden hebben wij, overeenkomstig artikel 7 van het Reglement, bepalende de wijze, waarop het gezag en de magt door de Staten van de provincie *Vriesland*, overeenkomstig de Grondwet, wordt uitgeoefend, in de benoeming van eenen Voorzitter onzer Vergadering voorzien en daartoe gekozen den Heer *Regnerus Hendrik Sjuck Gerrold Juckema van Burmania* Baron *Rengers*, die, blijkens het aan ons medegedeelde Koninklijk besluit, van den 2 April 1840, no. 94, door Zijne Majesteit met de tijdelijke waarneming der functien van Gouverneur dezer Provincie is belast, en als zoodanig, nog bij voortduring, het Voorzitterschap onzer Vergadering bekleedt.

Hiermede gaan wij over, Edele Groot Achtbare Heeren!, tot het verslag, hetwelk wij UEd. Groot Achtb., overeenkomstig de daaromtrent bestaande bepalingen in deze Zitting zouden aanbieden nopens den staat der Provincie, met betrekking tot het beheer derzelve.

Het eerste onderwerp van het jaarlijksch verslag is de Landbouw, die voornaame bron van bloei en welvaart voor dit Gewest, en wij willen dan nu ook weder beginnen, met UEd. Groot Achtb. de uitkomsten daarvan mede te deelen, die, over het algemeen, niet ongunstig mogen worden genoemd.

Wat de Tarwe betreft, zoo zijn in het najaar van 1838 meerdere landen met dit zaad toegezaaid, dan zulks wel in de laatste jaren het geval was geweest, hetwelk veroorzaakt schijnt te zijn door de hooge prijzen, die den landbouwers tot deze verbouwing hebben aangemoedigd. Ofschoon de uitkomsten van den Oogst niet beantwoord hebben aan de gunstige verwachting, welke men daarvan koesterde, heeft echter de hoeveelheid van het ingeoogste vergoed wat aan de hoedanigheid ontbrak, terwijl de hooge prijzen van dit graan aan de verbouwers groote voordeelen hebben aangebragt; zoo dat de verbouwing der Tarwe, over het geheel, in deze Provincie als gunstig afgeloopen mag worden beschouwd.

De Rogge is in sommige streken van dit Gewest beter dan wel in andere gedeelten van hetzelve uitgevallen, zoo wel ten aanzien van de hoedanigheid als van de hoeveelheid derzelve, doch was de uitkomst van den Oogst van dat Graan minder gunstig, dan die der Tarwe, zijnde ook de prijzen van de Rogge, in evenredigheid tot die der andere Graansoorten, gering geweest.

De Winter-Garst heeft voordeelige uitkomsten opgeleverd, daar de buitengewone hooge prijzen derzelve aan de verbouwers ruimschoots de nadeelen hebben vergoed, die de minder gunstige weersgesteldheid van den nazomer aan de hoedanigheid, meer dan aan de hoeveelheid, had toegebragt.

Ten gevolge van den gunstigen winter voor alle gewassen hebben er in het voorjaar van 1839 weinige of geene landen, met wintergranen bezaaid, behoeven te worden omgeploegd, zoodat er dan ook weinig zomergarst is uitgezaaid geworden; doch de oogst derzelve heeft in de hoedanigheid veel te wenschen overgelaten.

De oogst van de Haver is in het eene gedeelte der Provincie beter uitgevallen dan in het andere, hebbende vooral de verbouwing op de zandgronden meer gunstige uitkomsten opgeleverd dan die op de klei, voornamelijk, op de zware en vette kleigronden. De prijzen van dit graansoort waren bestendig hoog.

De Boekweit is minder gunstig geslaagd dan in het vorige jaar, toen dezelve, over het algemeen, eene beste vrucht had opgeleverd; kunnende evenwel ten dienste opzigte worden opgemerkt, dat over 1839, juist in tegenstelling met hetgene in 1838 plaats had, de uitkomst in het zuidwestelijke gedeelte der Provincie beter is geweest dan in de overige gedeelten derzelve.

Hoewel het Koolzaad niet zoo ongunstig is uitgevallen als in het vorige jaar, toen het als mislukt mogt worden beschouwd, zoo is de uitkomst der verbouwing van hetzelve nogtans niet anders dan als middelmatig te noemen. Vóór en gedurende den bloeitijd, als ook nog na denzelven, deed het eenen gunstigen oogst verwachten, doch daarna heeft hetzelve door het weder zeer veel moeten lijden.

Onder de minst geslaagde vruchten of producten van den Landbouw behoort het Vlas, hetwelk zoo slecht is uitgevallen dat de verbouwing daarvan, wat de hoedanigheid betreft, als geheel mislukt kan worden beschouwd; zoodat de landlieden, die hetzelve verbouwden, daardoor veel nadeel hebben geleden. Te meer is dit te bejammeren, daar de Vlasbouw in den winter aan zoo vele handen arbeid geeft en voor vele huisgezinnen tot een bestaan verstrekt; waarvan de ondervinding ons op nieuw is gebleken, daar in sommige oorden der Provincie, waar gewoonlijk veel Vlas wordt verbouwd, hoogere subsidien tot ondersteuning van de armen hebben moeten worden verleend, om daardoor te voorzien in of te gemoet te komen aan de behoeften van de zoodanigen, die nu, door den ongunstigen uitslag van den Oogst van het Vlas, niet in staat waren zelven het noodige tot levensonderhoud aan te schaffen.

De oogst der Paarden- en Duivenboonen, alsmede die van de Erwten, is, over het algemeen, niet gunstig te noemen; de prijzen van deze peulvruchten waren echter hoog. — Ten opzigte van de verbouwing der Erwten is ons medegedeeld, dat de proeven met Beenderenmeel in 1838 op groene haag erwten genomen, over het afgeloopen jaar, ook op de Graauwe Erwten zijn toegepast geworden, met dat gunstig gevolg, dat de aldus behandelde akkers langer en sterker stroo, bij meer-

mede en zwaardere vrucht, hebben opgeleverd, dan andere in grondsoort, behandeling enz. daaraan volkomen gelijk; wordende echter daaromtrent opgemerkt, dat eene zoodanige bewerking op schrale zandige gronden niet is aan te raden.

De uitkomst van den Aardappelen-bouw is zoodanig geweest, dat dezelve gunstig mag worden genoemd en stoffe tot tevredenheid heeft gegeven. De hoedanigheid was, over het algemeen, best, en de prijzen waren voor de verbouwers zeer voordeelig, waardoor dan ook het nadeelige bij den Vlasbouw voor velen is vergoed.

Het belang van deze Provincie bij de verbouwing der Aardappelen is bekend, en het strekt ons daarom tot genoegen UEd. Groot Achtb. te kunnen mededeelen, dat men met ernst schijnt bedacht te zijn om, door het meer en meer zorgvuldig behouden der goede soorten, de nadeelen weg te nemen, die uit de verbastering der anders beste soorten reeds waren ontstaan. Het is te wenschen dat de verbouwers, hun belang inziende, zich blijven beijveren om de beste *Vriesche* soorten aan te kweeken.

De oogst van het Lijnzaad en Klaverzaad is zeer ongunstig geweest; doch daarentegen heeft de Cichorei eene gunstiger uitkomst opgeleverd dan in de laatste jaren. Hoezeer op verre na niet in die hoeveelheid verbouwd wordende als weleer, zoo is echter het gewas goed geweest en was de hoeveelheid der uitgedolven wortelen zeer voldoende; terwijl de prijzen der natte zoo wel als der gedroogde wortelen, die aanmerkelijk hooger liepen dan in vorige jaren, den verbouwer en den fabrijkant goede voordeelen hebben aangebragt.

Door deze uitkomst heeft zich in die oorden, alwaar de Cichorei menigvuldig pleeg verbouwd te worden, de hoop verlevendigd, om, door het op nieuw uitbreiden van deze cultuur, de gesloten Cichorei Fabrijken weder te zien werkzaam worden, waardoor vele zich een beter bestaan zouden kunnen verschaffen, wegens de vele daarmede verbondene werkzaamheden.

Het vooruitzigt omtrent de Graslanden en den Oogst van het Hooi was in den beginne zeer ongunstig, en menigeen ging de toekomst niet zonder ongerustheid tegen; vooral ook daar het afgeloopen jaar zulke nadeelige uitkomsten had opgeleverd. Gelukkig is de vrees, welke men koesterde, niet verwezenlijkt geworden, en hebben niet alleen de Graslanden, welke overvloedig van Klaver waren voorzien, tot zelfs in den zeer laten herfst, voor het vee een best en ruim voedsel gegeven, maar is ook de hooioogst op verre weg de meeste plaatsen voldoende, en op eenige zelfs overvloedig geweest.

De Boter, hoezeer altijd zeer belangrijk voor deze Provincie, heeft echter niet die voordeelen opgeleverd, als in de laatst voorgaande jaren, ofschoon de hoogere prijzen aan het mindere gemaak zullen zijn te gemoet gekomen. In het voorjaar had de schrale weide op de hoeveelheid der gemaakt wordende boter eenen nadeeligen invloed, en later heeft de algemeen geheerscht hebbende *Tongblaar* en *Klauwziekte* veroorzaakt, dat het gemaak minder was dan in andere jaren, hebbende echter de hoedanigheid der boter in die mindere goede uitkomsten niet gedeeld.

De uitvoer van dit artikel heeft in 1839 bedragen eene hoeveelheid van 6,711,655 Nederlandsche ponden, en dus 654,137 ponden minder dan in 1838, zoodat die uitvoer wel is gebleven beneden die van de jaren 1836, 1837 en 1838, doch toch nog al aanzienlijk die van eenige vroegere jaren overtreft.

Dezelfde oorzaken, die aanleiding hebben gegeven tot het minder gemaak van boter, hebben ook ten gevolge gehad, dat het jaar 1839 minder Kanterkaas heeft opgeleverd dan dat van 1838; hoezeer mede ten aanzien van dit artikel gezegd kan worden, dat de hoogere prijzen veel zullen hebben bijgedragen, om het uit het mindere gemaak ontstane verlies te herstellen.

De uitvoer van Kanterkaas heeft in 1839 beloopen eene hoeveelheid van 1,270,980 Nederlandsche ponden, en dus bijna 45,000 ponden dan in 1838; bedragende evenwel die hoeveelheid nog aanzienlijk meer dan alle de voorgaande jaren, zoodat dezelve nog als zeer belangrijk mag worden beschouwd.

De middelprijs van de Kanterkaas was in 1839 *f* 34,37½, en dus *f* 1,62 meer dan in 1838. De hoogste prijzen zijn geweest te *Leeuwarden* in de maand Januarij *f* 40,50, en te *Sneek* in de maand December *f* 40,25; terwijl daarentegen de laagste prijzen waren in de maand Junij te *Leeuwarden* *f* 27,00, en in dezelfde maand te *Sneek* *f* 27,50.

De middelprijs van de Boter was in 1839 *f* 22,67 en bedroeg dus in dit jaar *f* 3,52½ meer dan in 1838. Te *Leeuwarden* was de hoogste prijs in de maand Augustus *f* 25,75, en te *Sneek* in dezelfde maand *f* 25,50; terwijl in de maand November de laagste prijs is geweest te *Leeuwarden* *f* 19,50, en te Sneek *f* 19,00.

Met betrekking tot het Rundvee kunnen wij UEd. Groot Achtb., in het algemeen, de gunstigste berigten mededeelen; en de toestand van hetzelve moet ons, in aanmerking genomen het groote belang, hetwelk deze Provincie daarbij heeft, tot dankbaarheid stemmen aan Hem, die de in het vorige jaar geheerscht hebbende ziekten zoo gelukkig deed voorbij gaan, en die ons Gewest tot nog toe bewaard heeft voor die vreesselijke Longziekte, welke elders zulke groote verwoestingen heeft aangerigt en nog niet geweken is.

Reeds vroeger waren door nu wijlen den Heer Staatsraad, Gouverneur, die maatregelen voorgeschreven, welke noodig en dienstig wierden geacht om, zoo veel mogelijk, die ziekte te weren; terwijl deze maatregelen door den Heer Waarnemenden Gouverneur zijn uitgebreid en alle voorzorg is genomen, om met de meeste naauwkeurigheid op de gezondheid van het Vee, en vooral ook op dat, hetgeen van andere Provincien wordt ingevoerd, te doen letten, ten einde, zelfs van eenig verdacht ziektegeval, dadelijk te kunnen worden onderrigt.

Bij eene in het nagras ruime weide en eene niets te wenschen overlatende gezondheid van het Vee, verspreidde zich in zeer korten tijd over de geheele Provincie de hier bijna onbekend gewordene *Tongblaar* of *Mondspruw*, doch gebleek deze, in het vooruitzigt gevreesde ziekte, al zeer spoedig van geenen doodelijken aard te zijn, zoodat de herstelling meestal en algemeen volgde, zonder zelfs eenige geneeskundige hulp aan te wenden.

In den beginne voorzagen de Veehouders de zieke beesten van geneeskundige hulp en gemakkelijk te nuttigen kort voeder, zoo als Roggenbrood, Lijnzaad, enz., maar weldra leerde de ondervinding dat, bij het gebruik van eene genoegzame hoeveelheid afgemaaid gras, de herstelling ook zonder eenige geneeskundige hulp plaats had.

Met de *Tongblaar* vereenigd, of onmiddellijk daarop, wierden zeer vele beesten door het *Klaauwzeer*, als een gevolg zoo het schijnt van de eerstgemelde ziekte, aangetast, waaronder nog al eenigen zijn bezweken, terwijl anderen hebben moeten worden afgemaakt.

Deze ziekten verdwenen echter gelukkig na verloop van eenigen tijd, en de zeer overvloedige herfstweide herstelde spoedig al het vee, zoodat de daardoor geledene schade, over het algemeen, gering is te achten; vooral wanneer men daarbij in aanmerking neemt, dat de mindere hoeveelheid melk van de door die ziekten aangetaste koeijen eene naar evenredigheid zeer groote hoeveelheid boter opleverde, en de zoogenaamde weidkoeijen reeds bij den aanvang der herfstmarkten hunne vorige welvaart volkomen hadden herkregen en alzoo, tegen de buitengewoon hooge prijzen verkocht, eene goede rekening voor den verkooper maakten.

Het is opmerkelijk dat de bedoelde ziekten, over het algemeen, in de kleistreken der Provincie van veel ernstiger aard waren, dan op de zandgronden, en dat zelfs op de schraalste zandgronden de meeste runderen geheel van dezelven verschoond bleven.

Thans geniet het Vee de volkomenste gezondheid en is hetzelve het gansche voorjaar door tegen zeer hooge prijzen verkocht; zijnde er veel naar andere Provincien uitgevoerd.

De gezondheid der Paarden is, over het algemeen, zeer wenschelijk geweest, uitgezonderd eenige weinigen, die door de *Tongblaar* en den *Droes* wierden aangetast.

Even gelijk het andere Vee, genoten ook de Schapen en de Lammeren, welke laatsten in grooten getale waren voortgebragt, in den voorzomer de beste gezondheid en zijn vooral de Lammeren, tegen hooge prijzen verkocht; doch later wierden deze beesten ook op vele plaatsen door de *Tongblaar*, en voornamelijk door de *Klaauwziekte* aangetast, welk laatste ongemak zich bij sommigen tot drie en viermalen herhaalde. De Drentsche of Heide Schapen hebben bijzonder daardoor geleden, en moesten vele hun voedsel bijna kruipende verzamelen.

Over het algemeen zijn de Varkens gezond gebleven, hoezeer ook nog al de *Tongblaar* en *Klaauwziekte* onder dezelven heeft geheerscht. Alleen in de kleistreken wierd een gedeelte dezer dieren door de gewone ziekte weggenomen, doch overigens is men van deze plaag bevrijd gebleven.

De gezonde toestand en de groote hoeveelheid der aanwezige Schapen heeft eene belangrijke hoeveelheid wol opgeleverd. Gedurende den scheertijd was de prijs der wol zeer hoog, doch later heeft dezelve eene aanzienlijke vermindering ondergaan, zoodat een groot gedeelte nog onverkocht is. Men schrijft dit nadeel toe aan den minder gunstigen toestand der Fabrijken in de Noordelijke Provincien van *Frankrijk*, welke vroeger bijna uitsluitend de *Vriesche* wol als grondstof bezigden.

De veredeling van het oude *Vriesche* ras der Schapen blijft, bij voortduring, aan de gunstige daarvan opgevatte verwachtingen beantwoorden, en een aantal van hetzelve is, tegen buitengewoon hooge prijzen, voor buitenlandsche fokkerijen opgekocht geworden.

De Paardenfokkerij wordt steeds met kracht doorgezet; hebbende het getal der gedekte Merrien bedragen 2388 en dat der geworpene Veulens, voor zoo verre daarvan aangifte is geschied, 1428, terwijl er 37 Dekhengsten zijn toegelaten geworden.

Ter bevordering van de fokkerij van Paarden op het eiland *Ameland*, zijn aldaar weder vier Hengsten van vreemd ras uit 's Rijks Stoeterij te *Borculo* geplaatst geweest; doch door het gebrek aan goede Moederpaarden heeft die maatregel, voor het tegenwoordige, niet die gunstige uitwerking, welke men anders daarvan zoude mogen verwachten.

Hierin te voorzien maakt thans een onderwerp onzer bemoeijingen uit.

In voldoening aan art. 34 van het Reglement op de Paardenfokkerij in deze Provincie zijn ook weder, met overleg der Commissie van Landbouw, eenige Merrieveulens, en wel ten getale van acht, zijnde het hoogste bij het Reglement bepaalde getal, aangekocht en uitgegeven, om tot Moederpaarden te worden aangekweekt; blijvende men van dezen maatregel, in welken de landbouwers, blijkens de gedaan wordende aanvragen, veel belang stellen, de beste gevolgen voor de vermeerdering van het oorspronkelijke en echte *Vriesche* ras verwachten.

De Bijenteelt heeft ook weder in het jongst verloopene jaar onder zeer ongunstige omstandigheden plaats gehad en is ongelukkig uitgevallen, waardoor menig bijenhouder dit artikel van Nijverheid heeft opgegeven. — Het afzwermen der Bijen geschiedde later dan gewoonlijk; het regenachtige weder bragt vervolgens mede dat de boekweit en heidebloemen niet zoo veel aan honing gaven, als men genoegzaam achtte om de meeste korven door den winter te kunnen brengen, terwijl er aan overwinst geheel niet viel te denken; zoodat het product van was en honig zeer schaars is geweest en vele bijenstokken vóór den winter zijn geledigd geworden.

De Warmoezerijen hebben eene tamelijk goede uitkomst opgeleverd, hebbende evenwel de gesteldheid van het weder op sommige gewassen ongunstig gewerkt. De Warmoeziers hadden ruime gelegenheid om hunne producten af te zetten, waarvan de prijzen waren als naar gewoonte.

De Bloemmisterijen zijn in eenen goeden toestand en hebben zich in vele opzigten hersteld van de schaden, ten gevolge van den harden winter des vorigen jaars, geleden. — De belangstelling in het kweeken der bloemen is steeds toenemende.

De Boomkweekerijen kunnen gezegd worden, over het algemeen, niet ongunstig te hebben gewerkt, ofschoon de uitkomst voor de eene voordeeliger was dan voor de andere. Deze kweekerijen gaan nog bestendig vooruit, en eene ontginning der woeste gronden, welke ook uit andere oogpunten belangrijk schijnt, zoude daaraan meerdere uitgebreidheid kunnen geven.

De Vruchtboomen hebben weinige voordeelen aangebragt, daar er, over het algemeen, zeer schaars is ingeoogst. De prijzen waren overigens hoog.

De Houtgewassen hebben ook weder in het afgeloopen jaar goed gegroeid en voordeelige uitkomsten opgeleverd.

Naar het gevoelen der Commissie van Landbouw ware het wenschelijk te achten, dat men zich op de cultuur der Haagbeuk en Haagolm of IJpenboom begon toe te leggen; daar deze boomen het taaiste hout geven voor Wieldraaijers, Wagenmakers en dergelijken; de daarvan gemaakte dorschvlegels alle anderen verre overtreffen, en de banden der kleine en groote wielen, zoo menigvuldig bij de fabrijken in gebruik, van dat hout vervaardigd worden; zoodat ook uithoofde van dit laatste de cultuur van gedachte houtsoorten op den duur goede rekening zoude geven, wordende hetzelve nu meestal uit *Saxen* aangevoerd. Door gemelde Commissie is ook nog, in het belang der boomteelt voor de bosschen, het zaaijen van IJpen of Olmen zaad aanbevolen geworden.

De uitvoer van ongemalen Schors heeft in het afgeloopen jaar aanzienlijk minder bedragen dan in 1838; dezelve beliep 120,000 Nederlandsche ponden.

Wat het personeel der Commissie van Landbouw in de Provincie betreft, dit is gelijk gebleven en heeft geene verandering ondergaan.

Wanneer wij nu, Edele Groot Achtb. Heeren! zamentrekken wat wij omtrent de uitkomsten van den Landbouw, waarbij dit ons Gewest zoo veel belang heeft, hebben medegedeeld, dan mogen wij gerust daaruit het besluit afleiden, dat die voorname bron van *Vrieslands* welvaart en bestaan, over het algemeen, voordeelige uitkomsten heeft gegeven, en dat wij ruime stoffe hebben tot dankbaarheid voor de zegeningen ook in dat opzigt genoten.

En hoe moet die dankbaarheid niet vermeerderen, indien wij in ons geheugen terug brengen, hoe gelukkig de onder het vee ontstane ziekten zijn geweken, zonder aanmerkelijke schaden te veroorzaken, doch vooral wanneer wij bedenken dat ons Gewest, waarin zulke aanzienlijke kudden van het schoonste Rundvee worden gevonden, tot nog toe van de besmettelijke *Longziekte*, welke in sommige Provincien van ons Vaderland reeds zulke groote nadeelen heeft aangerigt, en waarvan zich ook in meer naburige Provincien gevallen hebben opgedaan, geheel is bevrijd gebleven.

Wij mogen de goede Voorzienigheid bidden, dat Zij die ramp genadig van ons afwende!

Na UEd. Groot Achtb. alzoo een kort verslag te hebben gegeven van den Staat en de uitkomsten des Landbouws en van hetgene daarmede in betrekking kan worden gebragt, zullen wij UEd. groot Achtb. nu verder bekend maken met den toestand van den buitenlandschen handel en met de daaruit voortvloeijende gevolgen, ten aanzien der buitenlandsche Scheepvaart, van den Scheepsbouw en de Scheepsreederijen.

Wat dan den buitenlandschen handel betreft, zoo mogen wij ons verheugen UEd. Groot Achtb. te kunnen mededeelen, dat dezelve bloeijende is geweest en in belangrijkheid niet minder dan in het vorige jaar. De producten, welke deze Provincie oplevert, hebben steeds geregeld naar buitenlands kunnen worden verzonden, terwijl de voornaamste artikelen op buitenlandsche markten gereede gelegenheid tot verkoop hebben gevonden.

Buiten den uitvoer van de reeds vermelde artikelen, hebben er ook nog verzendingen van anderen naar buitenlands plaats gehad; terwijl die uitvoer, over het algemeen, niet minder is geweest dan in het vorige jaar, ofschoon tusschen verschillende artikelen eenig onderscheid daarstellende.

De uitvoer van Beenderen heeft eene waarde bedragen van *f* 30,815,00 en dus bijna *f* 4000,00 meer dan in het vorige jaar, toen dezelve reeds zoo aanzienlijk dien van vroegere jaren overtrof.

De uitvoer van Paling is daarentegen weder minder geweest dan in 1838, hebbende dezelve in laatstgemeld jaar bedragen eene hoeveelheid van 335,000 Nederlandsche ponden, en nu in 1839, 330,000.

Dakpannen zijn er meer uitgevoerd dan in 1838, terwijl ook de uitgevoerde gedroogde Cichoreiwortelen aanzienlijk overtreffen den uitvoer van gedacht jaar. In 1838 beliep de uitvoer 90,000 Nederlandsche ponden, en in 1839 steeg dezelve tot eene hoeveelheid van 547,357 Nederlandsche ponden, welke mede de uitvoeren van de jaren 1835, 1836 en 1837 aanmerkelijk te boven gaat.

De uitvoer van Huiden was integendeel weder van minder belang dan in 1838, gelijk ook die van Olie, doch de uitvoer van Koeken en Lijnzaad bedroeg 803,800 Nederlandsche ponden, en dus 408,800 ponden meer dan in het vorige jaar, welke reeds vroegere jaren aanzienlijk overtrof.

De uitvoer van ruw Vlas is verre beneden dien van het jaar 1838 gebleven en ook minder geweest dan in 1837, ofschoon dien van 1836 en vroegere jaren overtreffende. Bij 1838 levert het jaar 1839 een verschil op van 372,330 Nederlandsche ponden, die er minder zijn uitgevoerd geworden.

De invoer is over het algemeen, meer geweest dan in 1838. Dezelve heeft voornamelijk bestaan uit Hout, aangevoerd uit *Noorwegen* en de *Oostzee*, uit Granen uit de *Oostzee*, alsmede uit Steenkolen, welk laatste artikel steeds als retourvracht wordt verstrekt van naar *Schotland* uitgaande Schepen; terwijl Potasch, Hennep en Teer uit *Rusland* en *Zweden* zijn aangevoerd.

De regten van in-, uit- en doorvoer hebben beloopen eene som van *f* 85,201,97, en dus bijna *f* 7800,00 minder dan in 1838.

Mogten wij UEd. Groot Achtb. den gunstigen toestand van den buitenlandschen handel mededeelen, het is ons niet minder aangenaam dat wij, bij voortduring, UEd. Groot Achtb. kunnen berigten, dat de buitenlandsche Scheepvaart zich in eenen steeds in bloei toenemenden staat bevindt en voordeelige uitkomsten heeft opgeleverd.

Alle Schepen hebben het gansche jaar door zeer voordeelige vrachten kunnen bekomen, waartoe de belangrijke aanvoer van Granen uit de *Oostzee* zeer bevorderlijk is geweest.

Met de buitenlandsche Scheepvaart staat in een zeer naauw verband de Scheepsbouw, en mogten wij vroeger reeds opmerken, dat de toenemende bloei van de eene den vooruitgang van den anderen bevorderde, de ondervinding blijft de waarheid van die uitspraak bevestigen.

De Scheepstimmerwerven te *Harlingen*, *Joure*, *Lemmer* en *Grouw* zijn in volle werking tot aanbouw van schepen voor de Buitenvaart, gelijk ook alle andere werven steeds met het aanbouwen van schepen voor de Binnenvaart zijn bezet, zoodat deze tak van Nijverheid gezegd mag worden in vollen bloei te verkeeren.

Van de werf van den Scheepsbouwmeester *Alta* te *Harlingen* is in de maand October des vorigen jaars van stapel geloopen het Kofschip *de Gouverneur Baron van Zuijlen van Nijevelt*, groot 160 lasten, aldaar voor rekening van de Heeren *Barend Visser en Zoon* gebouwd.

Deze belangrijke uitkomsten van handel, scheepvaart en scheepsbouw kunnen niet nalaten gunstig op onderscheidene takken van Nijverheid te werken en welvaart te verspreiden, daar zoo veler belangen daarmede zijn verbonden.

Bij ons verslag van het vorige jaar maakten wij melding van een in het licht gekomen plan van de Heeren *A. H.* en *H. A. Tromp*, te *Woudsend*, om in die plaats eene Maatschappij, onder den naam van *Vriesche Kofschepsreederij*, op te rigten, ten doel hebbende om de Scheepsreederijen, en den Scheepsbouw in deze Provin-

de te bevorderen. Die Maatschappij, welke met eene ruime deelneming van onzen geëerbiedigden Koning, voor Hoogstdeszelfs bijzondere rekening, is begunstigd geworden, is sedert tot stand gekomen, en overeenkomstig de daarvoor opgerigte Statuten in werking gebragt. Voor rekening derzelve is reeds een Kofschip groot 140 lasten, te *Woudsend* aangebouwd, terwijl weder op nieuw een van omstreeks dezelfde grootte op stapel is gezet.

Buiten deze beide Kofschepen is er ook nog voor deze reederij een Kofschip gebouwd aan de *Lemmer*, hetwelk reeds in de vaart is gebragt, terwijl nog een ander aldaar in aanbouw is.

De ter Walvisch en Robbenvangst uitgezonden Schepen *Spitsbergen* en *Dirkje Adema* hebben geene gelukkige vangst gehad, zoodat de bij de Wet van den 12 Januarij 1816 (Staatsblad no. 6), bepaalde premie voor wanvangst aan de uitrusters, de Heeren *Barend Visser en Zoon*, is toegekend geworden.

Het Stormachtige weder en de ongunstige ligging van het IJs hebben de vangst bijna geheel doen mislukken, zijnde er door beide gemelde Schepen slechts ééne kleine Walvisch en 1000 stuks Robben aangebragt.

In dit voorjaar zijn de twee genoemde Schepen weder op nieuw uitgerust en naar *Groenland* vertrokken.

De binnenlandsche handel en de verschillende neringen en handteringen, die mede eenen belangrijken bron van welvaart opleveren, zijn in eenen bloeijenden toestand gebleven en verschaffen aan velen een goed middel van bestaan; terwijl de vooruitzigten daaromtrent eene blijde toekomst doen beloven.

Tot de Kustvisscherij zijn in het afgeloopen jaar gebezigd geworden 35 schepen, en dus één schip meer dan in 1838.

De vangst mag gezegd worden vrij goed te zijn geweest, en beter dan in het vorige jaar geslaagd te wezen; doch de winsten waren aan die vangst niet geëvenredigd, uit hoofde te weinig Schol wierd gevangen, en de Schelvisch en Kabeljaauw, bij eene ruime vangst, te laag in prijs worden.

Het droogen van Visch is, wat de voordeelen daarvan aanbelangt, maar tamelijk uitgevallen, hetwelk mede veroorzaakt is door de te geringe vangst van Schol, omdat de gedroogde Schelvisch te weinig in prijs opbrengt om eene goede winst te verzekeren.

Men heeft de opmerking gemaakt dat het wenschelijk zoude zijn, dat het inzouten van Schelvisch en Kabeljaauw, bij eene overvloedige vangst, in werking wierd gebragt; daar het meermalen gebeurt dat die Visch, in de maanden Mei en Junij, voor spot prijzen moet worden verkocht, aangezien om dien tijd van het jaar het vervoeren naar elders niet doenlijk is.

Deelden wij in ons vorig verslag aan UEd. Groot Achtb. mede, dat de staat der Fabrijken en Trafijken binnen deze Provincie, over het algemeen, als bloeijende mogt worden beschouwd, het strekt ons tot genoegen ook thans weder te mogen melden, dat die toestand gunstig is gebleven; makende echter de Zoutziederijen daarop bij voortduring eene uitzondering.

Volgens de deswege aan ons gedane mededeeling wordt echter geen middel onbeproefd gelaten om, zoo veel mogelijk, de oorzaken weg te nemen of te doen verminderen, waaraan de ongunstige toestand der Zoutziederijen in deze Provincie mede gedeeltelijk wordt toegeschreven.

Door ons, krachtens Zijner Majesteits besluit, van den 31 Januarij 1834, (Staatsblad no. 19) verleende vergunningen tot oprigting van Fabrijken en Trafijken bepalen zich slechts tot weinigen, als tot: eene Steenbakkerij, onder het behoor der Stad *Franeker*, en eenen Houtzaagmolen, door wind gedreven, onder het behoor der Stad *Leeuwarden*; terwijl nog eene vergunning is verleend om eenen Eek- en Runmolen, staande te *Bergum*, aan den ouden Dam, zoodanig te veranderen, dat met denzelven tevens Cement zal kunnen worden gemalen.

Door Zijne Majesteit den Koning is autorisatie verleend tot het oprigten van een Wind-, Koren- en Pelmolen te *Zwaagwesteinde*; doch het schijnt dat de verzoeker, door tusschen beide gekomene omstandigheden, later van dat opgevatte voornemen heeft afgezien. Voor het gerijf der Ingezetenen wierd het stichten van dien Molen allezins van belang geacht.

Hiermede zijn wij nu Edele Groot Achtbare Heeren!, volgens den gewonen loop van ons jaarlijksch verslag, genaderd om UEd. Groot Achtb. omtrent den staat onzer Zeeweringen mededeeling te doen en het strekt ons tot genoegen UEd. Groot Achtb. nopens die voor deze Provincie zoo gewigtige aangelegenheid te mogen berigten, dat wij den toestand der dijken en waterkeeringen, over het algemeen, als voldoende beschouwen mogen.

Dezelven hebben in den verloopen herfst en winter geene belangrijke schaden, die buitengewone herstellingen hebben vereischt, geleden, terwijl overal in het gewoon onderhoud op eene genoegzame en doelmatige wijze wordt voorzien. De zorg der verschillende Dijksbesturen voor de goede instandhouding niet alleen der onder hun beheer staande werken, maar ook voor de verbetering derzelven, voor zoo veel de middelen zulks toelaten, mag, over het algemeen, worden geprezen en goedkeuring verdienen.

Het Dijksbestuur van de Zeven Grietenijen en Stad Sloten Contributie Zeedijken brengt dit jaar weder eene belangrijke verbetering aan den Dijk, ten oosten van de *Lemmer*, tot stand, als eene voortzetting van het reeds daargestelde, waarvan wij in ons verslag van den jare 1838 melding maakten. — Men heeft namelijk, onder onze goedkeuring, aanbesteed en ook reeds in uitvoering doen brengen het verhoogen en verzwaren van een gedeelte des bedoelden Zeedijks, over eene lengte van ruim 680 ellen, waarvan het profil gelijk is aan dat van de vroeger aangebragte verbeteringen, namelijk op eene hoogte van 4 el 50 boven gewoon volzee, met eene kruinsbreedte van 1 el, met eene buitenvalling van 10 op een over 540 ellen, langzaam aan wederzijden verminderende tot 8 op 1, en met eene binnenvalling van 2 tot 3 en 4 op 1, waardoor, met het aanbrengen van eene bekwame tonrondte, de kruin des dijks eene betere rigting zal verkrijgen en tevens het verzwaarde gedeelte zich geleidelijk met de nevens liggende gedeelten zal kunnen vereenigen.

Deze verhooging en verzwaring mag als eene zeer nuttige verbetering en als eene wenschelijke voortzetting van een aangevangen werk worden beschouwd; geschiedende op eene der zwakste punten van de geheele Zeewering ten oosten van de *Lemmer*. De uitgaven daarvoor gevorderd bedragen eene som van *f* 24,000,00, en bij deze buitengewone uitgaven gevoegd de som van ongeveer *f* 16,000,00, welke ter bestrijding van de kosten voor gewoon onderhoud is benoodigd, dan valt het ligt in het oog dat deze Contributie geenszins karig is in het daarstellen van werken, die tot onderhoud of verbetering van de tot dezelve behoorende Zeeweringen kunnen strekken.

Door het Dijksbestuur der Contributie van de Vijf Deelen Zeedijken Buitendijks is voorgedragen het aanleggen van eene steenenvoeting over eene lengte van 50 ellen bij steen 50, of op het punt bij de *Kimswerder* opreed, ten einde daardoor ter gezegde plaatse, waar in den herfst van den jare 1838 de bekende afschuiving van de binnenglooijing des dijks hebben plaats gehad, den dijk beter te verzekeren, na dat reeds in het vorige jaar het ligchaam des dijks is gezuiverd geworden van het zich daarin bevindende puinzand en met beste kleiaarde weder aangevuld.

Ofschoon wij eene steenenvoeting van grooteren aanleg in hoogte, breedte enz., dan de door het Dijksbestuur voorgestelde, in overweging hebben gegeven, zoo hebben wij evenwel, na deswege gehoord te hebben het rapport der uit onze Vergadering bestaande Commissie tot den Waterstaat, welke in loco onderzoek heeft gedaan, gemeend in het door het Dijksbestuur voorgedragen werk te kunnen berusten, in afwachting wat de ondervinding daaromtrent zoude leeren, en is dienvolgens het Dijksbestuur aangeschreven om voor de tijdige uitvoering van dat werk te zorgen.

Door het Dijksbestuur van de Contributie der Vijf Deelen Zeedijken Binnendijks is in het vorige jaar eene steenenvoeting aangelegd ten noorden der Stad *Harlingen*, over eene lengte van 126 ellen, waardoor, en door het wegbreken van den zoogenaamden Steenen Beer en het daarvoor in de plaats leggen van eenen aarden dijk, door het Bestuur der Stad *Harlingen*, de Zeewering aan die zijde der Stad in veel beteren toestand is gebragt; terwijl hetzelfde Dijksbestuur voor dit jaar heeft voorgedragen het leggen eener steenenvoeting over 60 ellen op een ander punt hunner Contributie en wel bij steen 49, waarin wij gemeend hebben, ook na het daarover door de uit onze Vergadering bestaande Commissie tot den Waterstaat uitgebragte rapport te hebben gehoord, genoegen te kunnen nemen, ofschoon het daarstellen van eene steenenvoeting van meerdere hoogte en van eene eenigzins andere constructie in overweging is gegeven.

Bij het verslag van het vorige jaar deelden wij UEd. Groot Achtb. mede, dat de herstelling der Zeesluis te *Stavoren* zoude moeten plaats hebben, en dat de onderhoudpligtigen de afdamming en droogmaking derzelve reeds in uitvoering hadden doen brengen, ten einde daarna de Sluis te onderzoeken en de gebreken derzelve voldoende te doen herstellen.

Dat voorgenomen werk is behoorlijk tot stand gebragt, en hebben aan die Sluis, na gedane opneming en inspectie van eene Commissie uit onze Vergadering, de daaraan noodig geoordeelde herstellingen plaats gehad, welke bij eene afschouwing op den 23 November des vorigen jaars gebleken zijn naar vereisch te zijn uitgevoerd, zoodat die Zeesluis thans weder in den besten staat verkeert.

Ook aan deze Sluis zijn nu, even als aan die van de *Lemmer*, waarvan de herstelling in 1838 is uitgevoerd, schotbalk-sponningen aangebragt, waardoor eene wenschelijke verbetering is daargesteld.

De verbetering van den binnenlandschen Waterstaat wordt steeds voortgezet, en wij achten het aangenaam UEdel Groot Achtb. te mogen melden, dat de door ons, in dat belangrijk opzigt, genomen werkende maatregelen de beste gevolgen hebben, geregeld worden uitgevoerd.

De slatting der vaart van af de lange brug bij *Bolsward* tot in de Stadsgracht te *Harlingen*, waarvan wij UEdel Groot Achtb., bij het verslag van het vorige jaar de aanvankelijke uitvoering mededeelden, is op eene gewenschte wijze tot stand gebragt.

Die vaartslatting heeft aan de onderhoudpligtigen gekost eene som van ongeveer *f* 51,600,00, terwijl de, bij die gelegenheid, ten koste van de Provincie, voornamelijk in het belang der waterlossing, aangebragte verbeteringen hebben vereischt eene uitgave van *f* 3,344,49½, vooral ontstaan door eene afsnijding bezuiden *Kimswerd*; door de verwijdering en verlegging van de brug bij dat dorp; door de verwijding van de *Katspijp* en door het wegruimen van drie zetten. — Tot de daarstelling van sommige dier verbeteringen is ook eenige bijdrage uit de kas der Grietenij *Wonseradeel* verstrekt, wegens het belang, hetwelk voor dezelve daarin was gelegen.

De slatting der vaart of waterlossing, de *Wierster-Oudemeer* genaamd, en van welke wij ook in het vorig jaar aan UEd. Groot Achtb. kennis gaven, is mede naar genoegen ten einde gebragt; hebbende dat werk aan de onderhoudpligtigen gekost de som van *f* 4295,05.

Bovendien heeft ook nog in het vorige jaar plaats gehad de uitruiming van eene droogte op de *Morrha*, bij den zoogenaamden paardenhoek, bewesten de *Galamadammen*, welke verbetering voornamelijk in het belang der scheepvaart is uitgevoerd, en waardoor de daaromtrent bestaande klagten alzoo zullen zijn opgeheven.

In dit jaar worden er ook weder nieuwe belangrijke slattingen tot stand gebragt die zullen moeten dienen tot verbetering der waterlossingen naar *Ropta Zijl*, de *Harlinger*, *Mackumer* en *Workumer* Sluizen, en welke slattingen wij UEd. Groot Achtb. reeds bij ons verslag van het vorige jaar, als voorgenomen, deden kennen, terwijl op de Provinciale begrooting eene som is toegestaan, om daaruit te hoeden zoodanige uitgaven, wegens buitengewone verbeteringen, welke van de onderhoudpligtigen niet zouden kunnen worden gevorderd, en waarvan de uitvoering evenwel, in het belang van de uitstrooming des boezemwaters naar zee, nuttig en noodzakelijk wordt geacht.

Voor de verbetering der waterlossing naar *Ropta Zijl* moet dienen de slatting der vaart van af *Berlicum*, langs de Noordergracht te *Franeker*, tot *Ropta Zijl*, welk werk door de Gecommitteerden uit de onderhoudpligtigen, over eene lengte van 20403 ellen, is aanbesteed geworden.

Bij gelegenheid van de uitvoering dezer slatting zullen er op eenige punten verwijdingen en verdiepingen dier vaart moeten plaats hebben, terwijl almede alle de op dat Kanaal voorkomende bruggen eene verwijding zullen behoeven te ondergaan, en van deze buitengewone verbeteringen, die niet ten laste van de onderhoudpligtigen kunnen worden gebragt, moeten de kosten uit de Provinciale kas worden gehoed.

De slatting van het Kanaal, genaamd de *Sexbierumer* vaart, loopende van af het scheidingspunt met de waterlossing naar *Ropta Zijl*, bij *Wijnaldum*, tot in de *Harlinger* trekvaart, is bestemd om het oostelijke toevoer kanaal naar de Sluizen in gemelde Stad te verbeteren, en is dit werk door de onderhoudpligtigen, over eene lengte van 3771 ellen, aanbesteed.

Die beide werken vereenigd zinde heeft daarvan de aanbesteding in één perceel, ter gezamenlijke lengte van 24174 ellen, voor de som van *f* 72,000,00 plaats gehad.

In verband met gezegde werken staat de slatting van de vaart, strekkende van af de dorpen *Sexbierum* en *Pietersbierum* tot in de *Ried*, welke, ter lengte van 2658 ellen, door de onderhoudpligtigen op den 6 Junij jl. is aanbesteed geworden.

De *Nieuwhuizumer vaart* is eene waterlossing naar *Mackum*, en de slatting derzelve, welke reeds is afgeloopen, moet alzoo dienen om den toevoer van het binnenwater naar de Sluis aldaar te bevorderen, vooral door de verbreeding of verwijding, welke aan dat geheele Kanaal, in verband met de doorgraving bij het *Workumer* tolhuis, is gegeven geworden.

Dit werk is door de onderhoudpligtigen, over eene lengte van 1745 ellen, aanbesteed voor eene som van *f* 8000,00, in welke kosten de onderhoudpligtigen uit de Provinciale kas worden te gemoet gekomen voor de uitgaven van zoodanige buitengewone verbeteringen, welke niet ten laste van dezelven kunnen worden gebragt; terwijl ook het verwijden der beide op die vaart bestaande brugjes voor rekening der Provincie moet worden genomen.

Deze verbetering, welke ook op de afstrooming van het boezemwater uit *Zevenwouden* van gunstigen invloed zal moeten zijn, is eene voortzetting van de in 1836 aangevangene, in welk jaar plaats vond de doorgraving van den trekweg bij het *Workumer* tolhuis, de verwijding en verdieping van de Verlaatsbrug te *Makkum*, benevens de uitruiming der kleine Zijlroede aldaar; en zal de Sluis te *Mackum* nu daar door eene geheel op zich zelve staande waterlossing bekomen, afgescheiden van die voor de Sluis te *Workum*, en deze laatste tevens daardoor winnen.

Voor de verbetering der waterlossing naar de Zeesluis te *Workum* moet eindelijk dienen de slatting van de Kanalen, genaamd de *Horsæ* en *Buurevaart*, alsmede de verwijding van laatstgenoemde en van een daarop voorkomende voetbrugje, van welke beide slattingen, te zamen over eene lengte van ongeveer 2621 ellen, de kosten moeten komen ten laste van de onderhoudpligtigen, voor zoo verre de aan de *Burevaart* aan te brengen buitengewone verbeteringen niet door de Provincie zullen worden gedragen.

Deze slatting en verbetering van de beide laatstgemelde vaarten moeten strekken, om te voorzien in het te kort op het uitstroomings vermogen van het Kanaal, *de diepe Dolte* genaamd, hetwelk, wegens plaatselijke hindernissen, met geene mogelijkheid voor de waterlossing in genoegzaam bekwamen toestand kan worden gebragt; makende het echter een bepaald punt van onderzoek uit, om in het volgend jaar door de onderhoudpligtigen te doen uitruimen de ondiepten, die thans voor de scheepvaart op dit Kanaal hinderlijk zijn.

Buiten en behalve deze gedachte slattingen en verbeteringen, die van meer dadelijken invloed op de uitstrooming van het boezemwater werken of voor de scheepvaart op de groote Kanalen van nut zijn, zijn er ook onderscheidene slattingen en verbeteringen door Plaatselijke Besturen in het vorige jaar aangebragt of nog in dit jaar aan te brengen, welke met de overigen zeer veel nut daarstellen en medewerken om den geheelen toestand van den binnenlandschen Waterstaat te verbeteren en die verbetering, zoo wel voor scheepvaart als waterlossing, in het algemeen uit te breiden, waardoor onze pogingen, zoo als UEd. Groot Achtb. gereedelijk zullen kunnen bezeffen, zeer worden ondersteund.

De gunstige werking van alle deze verbeteringen zal zich dan ook in de gevolgen, met kracht moeten doen gevoelen, gelijk zulks reeds aanvankelijk door de ondervinding wordt geleerd, zoo wel voor de afstrooming des boezemwaters naar zee, als voor de scheepvaart; en voor welk laatste de trekvaart van *Leeuwarden* naar *Harlingen*, in den jare 1838 geslat, gerust ten bewijze mag worden aangevoerd, wegens de belangrijke vermeerdering der scheepvaart, welke thans langs dezelve plaats heeft.

Ofschoon er nu reeds in de laatst verloopene jaren zeer vele werken tot verbetering van den binnenlandschen Waterstaat zijn uitgevoerd en tot stand gekomen, zoo is evenwel, Edel Groot Achtbare Heeren! nog niet alles gedaan, wat in het belang van dit Gewest daargesteld moet worden daargesteld, ten einde zich die uitkomsten te verzekeren, welke men zich van alle die verbeteringen heeft voorgesteld.

Op den weg van voortzetting dier verbeteringen zal dus, naar ons oordeel, nog moeten worden voortgegaan, om, hoe eerder hoe beter, het doel te bereiken, waarmede die verbeteringen zijn aangevangen.

Voor het volgende jaar zijn dien ten gevolge bij ons in aanmerking gekomen:

1°. De verwijding der *Getzerde Zijl*, gelegen in den Slagtedijk der Vijf deelen op het Kanaal van af *Berlicum* naar *Ropta Zijl* en 2°. de slatting der *Menaldumer* vaart, loopende van af *Ritzumazijl* tot aan *Berlicum*; door het daarstellen van welke beide werken, vereenigd met de verwijding van de op de genoemde vaart voorkomende naauwe bruggen, de verbetering van de waterlossing naar *Ropta Zijl* zal zijn voltooid.

De kosten, op de verwijding der *Getzerde Zijl* en op de verwijding der naauwe bruggen op de *Menaldumer* vaart vallende, zullen ten laste der Provincie moeten komen, voor zoo verre de onderhoudpligtigen daarmede niet kunnen worden bezwaard; en wij hebben derhalve gemeend de voor die beide werken vereischt wordende sommen op de ontworpene Provinciale begrooting voor 1841 aan UEd. Groot Achtb. te moeten voordragen, in overeenstemming met hetgeen deswege in de gedrukte Waterstaatsstukken van den jare 1835 reeds is opgegeven.

Buiten de daarstelling van die genoemde werken bestaat er bij ons ook een voorloopig plan om, in het volgende jaar, te doen plaats hebben de slatting van het Kanaal of vaarwater, strekkende van af *Grouw*, door *Warga*, langs *Hempens* naar de *Naauwe Grons*, en van daar tot aan de *Froske-polle*; terwijl mede bij ons deliberatien aanhangig zijn om de waterlossing langs het *Oud deel* en de *Murk* te doen uitdiepen.

Sedert ons verslag aan UEd. Groot Achtb. in de Vergadering van het vorige jaar uitgebragt, is bij ons ontvangen het ontworpen Reglement en voorwaarden, waarop octrooi zoude kunnen worden verleend tot het bepolderen, verveenen en droogmaken van de landen, onder *Oosterzee* en *Echten*, in de Grietenij *Lemsterland*. Die stukken maken thans bij onze Vergadering een onderwerp van onderzoek en overweging uit, om daarna aan Zijner Majesteits goedkeuring te worden onderworpen.

Bij voortduring worden de slik- en armegelden geregeld ingevorderd; terwijl de rekeningen der onderscheidene Veendistricten met de vereischte naauwkeurigheid worden opgemaakt en onderzocht. Het voordeelige slot dier rekeningen wordt naar behooren tot kapitaal belegd.

De verveeningen, welke er in deze Provincie plaats hebben, blijven steeds van belang; echter heeft de accijns op den turf over den jare 1839 niet kunnen opbrengen, wat dezelve in 1838 aan 's Rijks Schatkist heeft uitgeleverd.

In het laatstgemeld jaar bedroeg die belasting in hoofdsom *f* 314,547,07, en in 1839 heeft dezelve in hoofdsom beloopen *f* 286,543,36, dus eene vermindering daarstellende van *f* 28,003,71.

In het vorige jaar deelden wij UEd. Groot Achtb. mede, dat Zijne Majesteit aan *J. Schaap Speelstra* en *T. Smeding*, beide te *Leeuwarden* wonende, voor den tijd van tien jaren octrooi had verleend op de uitvinding van eenen toestel, waardoor zij aan de bij de Wet van den 26 December 1833 aangeduide turfsoorten, verder naar gelang der deugd van zijnen grondstof, eene drie en viervoudig verhoogde waarde zouden kunnen geven, en dat, volgens de deswege bij ons ingekomene informatien, de uitvinders dien toestel eerlang in werking zouden brengen.

Dit laatste heeft evenwel tot nog toe geen plaats gehad, zijnde de uitvinders daarin, door onvoorziene moeijelijkheden en bezwaren, welken men nog tracht te boven te komen, verhinderd geworden.

De middelen van vervoer te Water en te Lande voorzien voldoende in de behoeften, wordende de bestaande van tijd tot tijd uitgebreid of verbeterd.

De nieuw gebouwde Stoomboot, genaamd *Friso*, toebehoorende aan de Vriesche Stoomboot-reederij te *Harlingen*, waarvan wij aan UEd. Groot Achtb. bij ons jongste verslag mededeeling gaven, is thans in de vaart en voert de dienst tusschen *Harlingen* en *Amsterdam* geregeld uit.

Nieuwe concessien tot den aanleg van Stoombootdiensten tusschen de *Lemmer* en *Amsterdam* zijn verleend:

a. aan Douairiere *R. L. van Andringa de Kempenaer*, cum soc., te *Leeuwarden* en *Lemmer*.
b. aan *M. P. D.* Baron *van Sijtzama*, te *Friens* en Mr. *J. H. van Boelens*, te *Leeuwarden*.
c. aan *F. D. Fontein*, cum soc., te *Harlingen*, als vertegenwoordigers der Vriesche Stoomboot reederij aldaar.

Geene van deze drie toegestane vergunningen tot aanleg van Stoombootdiensten, ter overbrenging van reizigers en goederen tusschen gemelde plaatsen, en vice versa, is nog in werking gebragt; zijnde evenwel voor korten tijd de Reglementaire bepalingen en tarieven voor die diensten gearresteerd.

Te *Joure* is een Vennootschap opgerigt, onder den naam van Vriesche Meer- en Kanaal Stoomboot-Maatschappij, ten doel hebbende, het aanleggen van geregelde vaarten met Stoombooten, voor het transport van passagiers en goederen, over de binnen wateren in *Vriesland*, en wel vooreerst met eene Stoomboot tusschen *Joure*, *Sneek* en de *Lemmer*, en met eene tweede boot tusschen *Leeuwarden* en de *Lemmer*, in verband met de eerstgenoemde.

Door Zijne Majesteit is, voor Hoogstdeszelfs bijzondere rekening, in dit Vennootschap deel genomen.

Tot het aanleggen eener zoodanige dienst is echter, voor zoo verre ons bekend, nog geene concessie aangevraagd geworden, veelmin verleend.

Eene aangevraagde concessie, tot het daarstellen eener verbeterde gemeenschap door Stoomjagten of andere verbeterde vervoermiddelen langs den kortsten weg, binnen door, tusschen *Amsterdam*, de *Lemmer* en de grenzen des Rijks aan de *Dollart*, of over een gedeelte van dien afstand, maakt nog, voor zoo verre bij ons bekend, een punt van overweging en behandeling uit; gelijk mede een nader door dezelfde adressanten ingediend adres ter bekoming van concessie tot het al dadelijk aanleggen van Stoombooten, ter overbrenging van reizigers en goederen, van *Stroobos* over *Bergum*, *Grouw*, *Irnsumerzijl* en *Sloten* naar de *Lemmer*, en vice versa.

Aan de Directie der Rijn en IJssel Stoomboot Maatschappij te *Deventer*, is concessie verleend tot het aanleggen van eene Postwagendienst tusschen *Kampen* en *Enschedé* over *Zwolle* en *Almelo*, met de navolgende embrachementen:

a. Van *Zwolle* over *Meppel* naar *Leeuwarden* en *Groningen* en
b. Van *Zwolle* over *Deventer* naar *Zutphen*.

Deze dienst staat in verband met de Stoomboot der gezegde Maatschappij tusschen *Amsterdam* en *Kampen*.

Tot het aanleggen van eene nieuwe Postwagendienst tusschen *Leeuwarden* en *Groningen* is concessie verleend aan *M. E. van Dijk*, te *Groningen*; welke dienst dagelijks van 1 Maart tot ult. October zal moeten worden verrigt.

De ondernemer *E. van der Wal* te *Leeuwarden*, heeft de geconcessioneerde dienst tusschen *Stroobos* en *Groningen*, alsmede die van *Leeuwarden* op *Stroobos*, gestaakt.

Het leggen der vaste brug, ter plaatse van het bestaande pontveer *de oude Schouw*, waarvan nu wijlen de Heer Staatsraad, Gouverneur dezer Provincie, aan UEd. Groot Achtb. in het verleden jaar mededeeling gaf, is tot stand gekomen; terwijl wij, toen wij in de gelegenheid zijn gesteld ons gevoelen nopens dat voorgenomen werk te doen kennen, zoo veel in ons vermogen is, hebben getracht te zorgen, dat later van Gouvernementswege wierde voorzien in de gemoet gekomen aan die bezwaren, welke de ondervinding, in het vervolg van tijd, mogte leeren, door het leggen van die brug, voor de scheepvaart te zijn ontstaan.

Wijders strekt het ons tot genoegen UEd. Groot Achtb. hier te kunnen mededeelen, dat door Zijne Majesteit, bij besluit van den 16 Junij jl., no. 63, bepalingen zijn vastgesteld, nopens de bestrating der wegen tusschen *Leeuwarden*, *Harlingen* en de *Lemmer*, volgens welken de aanleg dier wegen zoodra mogelijk moet worden aangevangen en dat werk in een tijdvak van *vier* jaren moet zijn tot stand gebragt en voltooid.

Bij een afzonderlijk rapport zal nog een voorstel, met betrekking tot die aangelegenheid, aan UEd. Groot Achtb. deliberatien worden onderworpen.

Aan UEd. Groot Achtbaren is in derzelver Vergadering van het verleden jaar medegedeeld Zijner Majesteits besluit van den 23 Junij 1839, no. 74, houdende bepalingen, aangaande de bestrating des wegs van de *Steenhardsterbrug* tot aan de *Gerkesbrug* op de limietscheiding met de Provincie *Groningen*.

Nadat de bestekken voor den aanleg van dien weg waren opgemaakt, is men op den 27 September des vorigen jaars tot de aanbesteding van de zardebaan en van de bestrating des wegs overgegaan, en is dat werk in massa, na alvorens afzonderlijk te zijn op prijs gesteld, aangenomen geworden door *Jan Visser*, wonende te *Sliedrecht*, voor de som van *f* 50,500,00, zijnde hetzelve thans reeds zoo verre gevorderd, dat het geheel met ongeveer 4 weken kan worden opgeleverd, daarin mede begrepen het leggen eener nieuwe brug, in de plaats van de bestaande *Steenhardsterbrug*, en het bouwen van eene nieuwe tolgaarders woning, welke werken zijn aanbesteed geworden in de maand November laatstleden, het eerste voor de som van *f* 4,600,00 en het tweede voor *f* 2,650,00.

Ten aanzien van het werk der Nationale Militie en Schutterijen, waarvan wij gewoon zijn UEd. Groot Achtb. jaarlijks eenig verslag te geven, kunnen wij UEd. Groot Achtb. mededeelen, dat alles, even als vroeger, in behoorlijke orde is afgeloopen, en dat de Plaatselijke Besturen zich, in het algemeen, blijven beijveren, om de op de Nationale Militie en Schutterijen bestaande bepalingen geregeld toe te passen.

Ten gevolge van den veranderden staat van zaken hebben de algemeene Wetten op de Nationale Militie voor de ligting van dit jaar weder opgevolgd kunnen worden als voorheen, zonder het bestaan van bijzondere Wetten, zoo als dit in de laatste jaren het geval is geweest. Alleen zijn bij eene bijzondere Wet, van den 30 December 1839 (Staatsblad no. 59), de gevallen aangewezen, waarin de lotelingen der Nationale Militie voortaan verder zullen kunnen worden vrijgesteld wegens de dienst bij de voormalige Corpsen Mobiele Schutterijen en de, in der tijd, met 's Konings toestemming, daargestelde, doch thans ontbondene, vrijwillige Corpsen.

Het Contingent, berekend naar de bevolking van den 1 Januarij 1839, bedroeg voor deze Provincie 685 man; en buiten en behalve dit getal moesten er, overeenkomstig art. 15 der Wet van den 8 Januarij 1817 (Staatsblad no. 1), nog worden geleverd, tot aanvulling van ontslagenen, op grond van art. 21 dier Wet, 1 en, tot vervanging van de genen, die door overlijden, desertie enz. aan de Corpsen waren komen te ontbreken, 50, zoo dat het geheele door *Vriesland* te leveren Contingent beliep 736.

Op den 4 Junij jongstleden waren hiervan overgegeven 728 man, bestaande uit 1 vrijwilliger, volgens art. 39 van de boven aangehaalde Wet, 605 lotelingen, 65 substituanten en 57 plaatsvervangers, ontbrekende er alzoo aan het geheele Contingent nog 8 man.

Deze ontbrekenden hebben, voor als nog, ter inlijving niet kunnen worden overgegeven, zoo door afwezigheid, ter uitoefening van de buitenlandsche Zeevaart, ziekte als andere *wettige* redenen; terwijl één derzelven door het eiland *Schiermonnikoog*, wegens gebrek aan voorwerpen, niet heeft kunnen worden geleverd.

De ligting voor de Plaatselijke Schutterijen had ook weder over 1839 naar behooren plaats.

Vóór den afloop dier ligting was reeds door Zijne Majesteit, bij besluit van den 4 Augustus 1839 (Staatsblad no. 34), de ontbinding der *mobiele* Schutterijen bevolen, en dus kwam daardoor van zelf te vervallen de inlijving bij die Schutterijen van de Schutters der voorzeide ligting, die den 1sten ban mede uitmaakten.

De *Schutterpligtigen* bij de *Plaatselijke* Schutterijen, welke tot de gedachte *mobiele* Corpsen behoorden, zijn, na de ontbinding derzelven, tot die Schutterijen teruggekeerd, in overeenstemming met de daaromtrent door den Koning, bij gemeld besluit, gemaakte bepalingen.

[illegible] het terugbrengen der *Plaatselijke* Schutterijen op den gewonen voet zijn [illegible] bepalingen daargesteld, en wel bij Hoogstdes-

Ten gevolge van die bepalingen, en van de bijzondere daartoe betrekkelijke voorschriften, is met de verdere organisatie der *rustende* Schutterijen reeds een begin gemaakt, met dat gevolg, dat de Kaders der Afdeelingen en Bataillons nog in hetzelfde jaar zijn aangevuld geworden, en onlangs ook voor de Kaders der Compagnien de vereischte talrijke benoemingen van Officieren hebben plaats gehad.

Met deze organisatie zal nu geschikt kunnen worden voortgegaan; terwijl ook eerlang zal kunnen worden aangevangen met de uitvoering der bepalingen, die door den Koning, bij besluit van den 4 Augustus 1839 (Staatsblad no. 36), zijn gemaakt omtrent het toepassen op de *rustende* Schutterijen van de verordeningen, ten aanzien van de tucht en regtspleging voor de *dienstdoende* Schutterijen vastgesteld.

Bij Zijner Majesteits besluit, van den 11 Junij 1839 (Staatsblad no. 20), zijn allen die, sedert Hoogstdeszelfs proclamatie van den 5 October 1830, (Staatsblad no. 62), vrijwillig en voor eenen onbepaalden tijd in dienst des Rijks waren getreden, hetzij bij de Corpsen van het leger, hetzij bij de mobiele Schutterijen, hetzij eindelijk in afzonderlijke Corpsen vereenigd, en daarbij active militaire diensten hebben gepresteerd, door Zijne Majesteit plegtig dank gezegd voor hunne belangelooze en eervolle diensten; terwijl wijders, bij Zijner Majesteits besluit van den 4 Augustus 1839 (Staatsblad no. 37), alle vrijwillige rust-bewaarders, de vrijwillige Schutters of Artilleristen bij de Plaatselijke Schutterijen, vrijwillige Schutters te paard in onderscheidene Steden, de vrijwillige Jagers in *Zuid-Beveland* en te *Almelo*, de Veiligheids-wachten en kustbewaarders finaal en van alle verdere dienst zijn ontheven, met bijzondere dankzegging voor de door hen aan Zijne Majesteit en het Vaderland bewezene belangrijke diensten.

Wat de bevolking dezer Provincie betreft, waartoe wij thans zijn genaderd, zoo kunnen wij UEd. Groot Achtb. mededeelen, dat dezelve, volgende de wijze van berekening der vroegere jaren, op den 1 Januarij 1840 zoude hebben moeten zijn 231,840 zielen.

Bij het verslag van den jare 1839 is de bevolking op den 1 Januarij 1839 opgegeven tot een bedrag van 228,909 zielen, en zouden daarbij dan moeten worden getrokken de meer geborenen dan gestorvenen op 2858 en de uit andere Provincien meer ingekomenen dan uit *Vriesland* vertrokkenen 73, makende weder te zamen de genoemde 231,840.

Bij de algemeene volkstelling, zijnde de *tweede tienjarige*, welke in het laatst des voorgaanden jaars heeft plaats gehad, ten gevolge van Zijner Majesteits besluit van den 4 September 1839, no. 98, is het echter gebleken, dat de bevolking dezer Provincie niet tot dat bedrag van 231,840 kan worden gebragt, en dat dezelve, volgens de bij die volkstelling verkregene uitkomsten, op den 1 Januarij 1840 moet gehouden worden te hebben beloopen 227,859 zielen; leverende derhalve een verschil van minder op tot 3,981 zielen.

Dit verschil heeft de gegrondheid van een reeds ontstaan vermoeden bevestigd, hetwelk deszelfs oorsprong ontleende uit de omstandigheid, dat, uit den aard der zake, de opgaven van de Plaatselijke Besturen omtrent de in de Gemeenten uit andere Provincien aangekomenen of daaruit naar andere Provincien vertrokkenen voor minder naauwkeurig moesten worden geacht en daaruit met geene genoegzame zekerheid tot het juiste bedrag der bevolking konde worden besloten.

De uitkomsten dezer *tweede algemeene tienjarige volkstelling* zijn overigens geweest, dat er zich in deze Provincie bevinden:

van het Mannelijk geslacht:	
71,140	Ongehuwden.
36,025	Gehuwden.
4,286	Weduwnaren.
van het Vrouwelijk Geslacht:	
70,251	Ongehuwden.
35,920	Gehuwden.
10,237	Weduwen.

behoorende van de gezamenlijke bevolking tot 227,859 zielen 205,860 tot de afdeelingen der Protestantsche Kerk, 20,017 tot de Roomsch Catholijken, 1945 tot de Israëliten en de overige 37 tot niet genoemde gezindheden.

Bij de algemeene volkstelling in 1830 bedroeg het geheel der bevolking van deze Provincie 204,909 zielen, zoo dat dan nu, blijkens de uitkomsten van de tegenwoordige, de bevolking van dit Gewest, in de laatste tien jaren is vermeerderd met 22950 zielen.

Bij het verslag van den jare 1830 is, als bijlage, een staat gevoegd der bevolking op den 1 Januarij 1830, en wij hebben het niet ondienstig geacht ook weder bij dit verslag eenen zoodanigen staat over te leggen, aanwijzende de bevolking op den 1 Januarij 1840.

Voor de berekening van het Contingent der Nationale Militie is steeds eene andere opgave der bevolking, dan de boven reeds genoemde, gevolgd geworden, zoo als zulks door het Hoog Bestuur voor goed is aangezien; en daaraan mag het nu worden toegeschreven, dat het onderwerpelijke verschil in de bevolking van geen belangrijken invloed op het Contingent der Militie is geweest.

Volgens de uitkomsten der jongste volkstelling was de bevolking der Provincie 227,859 zielen op den 1 Januarij 1840, terwijl voor het Contingent der Nationale Militie van dit jaar de bevolking is gerekend geworden op 227,578 zielen.

De Geneeskundige dienst blijft in deze Provincie naar behooren verzekerd, met inachtneming en opvolging der daaromtrent bestaande verordeningen.

Over den jare 1838 heeft het getal der gevaccineerden beloopen 4687, en hetzelve is in 1839 geklommen tot 5443, van welk getal 2945 die kunstbewerking gratis hebben ondergaan, en 2498 tegen belooning.

Aan de Kinderziekte hebben er, volgens de ingekomene berigten, 3 geleden, waarvan 1 is overleden, terwijl de 2 overigen zijn hersteld.

Bij Zijner Majesteits besluit van den 21 December 1839, no. 126, zijn aan de Heeren *G. van der Meer*, te *Dragten*, en *A. Buma*, te *Hindeloopen*, die zich, tot bevordering der Koepokinenting in 1838, bij uitnemendheid verdienstelijk hebben gemaakt, gouden medailles of gedenkpenningen toegewezen.

Ten aanzien van het middelbaar en lager onderwijs mogen wij ons, bij voortduring, blijven verheugen in den meest gunstigen toestand van hetzelve; wordende daarin, en in de bevordering en behartiging van die aangelegenheid, algemeen dat belang gesteld, hetwelk het gewigt der zaak allezins verdient.

Aan de voortzetting der voor eenige jaren met zoo veel kracht begonnen verbeteringen wordt steeds met ijver gearbeid, en zoo wel de inwendige als uitwendige staat van het schoolwezen doet ons in de gevolgen voor het heil der Maatschappij veel goeds beloven.

Te *Leeuwarden* is een nieuw Reglement voor de Latijnsche School in werking gebragt, waarbij bepalingen in het belang dier School zijn vastgesteld, die aanvankelijk op het getal der leerlingen gunstig schijnen te werken.

De jaarwedden van den Rector, Conrector en Praeceptor zijn verhoogd, terwijl mede een afzonderlijke Onderwijzer in de Wiskunde, op een verhoogd tractement, is aangesteld.

Buiten en behalven de nieuw gebouwde School te *Tjerkwerd*, welke in ons verslag van het vorige jaar niet was vermeld, zijn nog gebouwd of in aanbouw nieuwe Scholen te *Wierum*, *Hantumhuizen* en *Hiaure*, alsmede te *Harlingen* eene armenschool; terwijl meer of minder belangrijke verbeteringen zijn geschied of geschieden aan de Scholen te *Zwaagwesteinde*, *Blija* en *Heerenveen*, benevens aan de zoogenaamde Tusschenschool te *Sneek*.

Nieuwe Onderwijzers woningen zijn gebouwd of in aanbouw te *Wierum*, *Paesens* en *Bergum*, alsmede onder *Sint Jacobi Parochie*, aan den Ouden Bildtdijk; terwijl meer of minder belangrijke herstellingen zijn of worden aangebragt, om niet van allen te gewagen, aan die te *Hiaure*, *Oldelamer*, *Zwaagwesteinde Metslawier*, *Morra*, *Ackerwoude*, *Tietjerk* en *Gorredijk*.

Aan het voornemen van het Grietenij bestuur van het *Bildt* om te *Sint Anna Parochie* eene nieuwe School te bouwen is voor als nog geen gevolg kunnen worden gegeven; zijnde evenwel als nu besloten om in die dringende behoefte tijdelijk op eene andere wijze te voorzien.

Te *Leeuwarden* zal eene nieuwe Tusschen-School, dat is eene School voor kinderen, tot de min gegoede, doch niet dadelijk behoeftige Volksklasse behoorende, worden gesticht, hoedanige er nog eene, sedert weinige jaren, bestaat.

Met of bij deze School zal worden gebouwd eene Bewaar-School voor kleine kinderen, in navolging van het geen elders in ons Vaderland reeds plaats heeft, en waarvan men zich in de gevolgen voor het onderwijs en de opvoeding van de kleine kinderen vruchten mag beloven, die heilzaam zullen werken op het onderwijs in meer gevorderde levensjaren en op hun geheel bestaan en gedrag.

Bij de gebouwde nieuwe School te *Nijehaske*, waarvan de vermelding in ons verslag van het vorige jaar is opgenomen, is later ook nog door de zorg des Grietenij bestuurs eene School voor kleine kinderen gevoegd, en het mag wenschelijk worden geacht dat men zich algemeen op de verbetering der Scholen voor kleine kinderen begint toe te leggen, daar van de eerste vorming der Jeugd zoo veel afhangt, en daarmede de volgende opvoeding en opleiding in zulk een naauw verband staat.

In de Stad *Franeker* is door het Stedelijk Bestuur tot de oprigting van eene Tusschen-School, mede voor de min gegoede, doch niet dadelijk behoeftige, volksklasse ingerigt en bestemd, tegen betaling van een gering schoolgeld, besloten, om daardoor in een werkelijk bestaande behoefte te voorzien; terwijl te *Dragten*, na gevraagde en bekomene autorisatie, eene School is opgerigt, waarin onderwijs in de Fransche, Engelsche en Hoogduitsche talen, geschiedenis enz. wordt gegeven aan kinderen boven de *tien* jaren oud.

In de Scholen te *Hallum*, *Marrum* en *Blija* zijn Ondermeesters aangesteld, in eerstgemelde met eenige verandering in de aldaar bestaande inrigting; terwijl mede gelijke aanstelling heeft plaats gehad in de Tusschen-Scholen te *Harlingen* en *Franeker*, in de normale School te *Harlingen*, en in de Scholen te *Burum*, *Minnertsga* en *Tzummarum*.

In de School te *Sint Anna Parochie* is een tweede Ondermeester benoemd, en in ieder der burgerscholen te *Leeuwarden* zal tot de aanstelling van een derden Ondermeester worden overgegaan.

Te *Harlingen* is eene voorziening genomen, strekkende om de aldaar bestaande normale School uit derzelver verval op te beuren, en eenige verandering in het tractement van den Onderwijzer en in de schoolgelden aan te brengen, waartoe nu, door het vacant zijn dier School, wegens het overlijden des Onderwijzers, eene geschikte gelegenheid bestond.

Verders zijn verbeteringen van tractementen toegekend aan de Onderwijzers in de Tusschen-Scholen te *Harlingen* en *Sneek*, in de Middelbare School te *Lemmer*, in de Armen School te *Heerenveen* en in de Scholen te *Wons*, *IJlst*, *Peins*, *Wommels*, *Welsrijp*, *Siegerswolde*, *Irnsum*, *Holwerd*, *Hiaure*, *Offingawier*, *Sexbierum*, *Delstrahuizen* en *Rottum*.

Aan de Ondermeesters in de Scholen te *Holwerd*, *Ternaard*, *Beetsterzwaag*, *Ureterp*, *Arum* en *Witmarsum* zijn mede verhoogde tractementen toegelegd.

Er worden in de Provincie gevonden 338 Schoolinrigtingen, waarop gerekend worden in 1839 te zijn onderwezen 35087 kinderen, hetwelk 1210 meer is dan 1838; welk steeds aanwassend getal van leerlingen kan strekken tot bewijs, dat ook bij de ingezetenen de belangstelling in het schoolonderwijs meer en meer toeneemt.

Voor het geregeld en kosteloos onderwijs der armen en behoeftigen wordt, bij voortduring, over het algemeen, mede naar behooren, gezorgd; terwijl in het afgeloopen jaar weder in verschillende Gemeenten nieuwe voorzieningen omtrent deze aangelegenheid zijn genomen.

Het belang van het Schoolwezen wordt geacht nog meer bevorderd te zullen kunnen worden door het daarstellen en invoeren van een algemeen Reglement ter voorziening in de onkosten op hetzelve vallende, vooral in de Gemeenten ten platten lande en in de kleine Steden, hoedanige Reglementen in sommige Provincien van ons Vaderland reeds zijn in werking gebragt.

Ten gevolge van eene daaromtrent door het Departement van Binnenlandsche Zaken met ons geopende briefwisseling maakt deze aangelegenheid thans een onderwerp van onze deliberatien uit, nadat wij reeds deswege het gevoelen van de Provinciale Commissie van Onderwijs hebben ingewonnen.

In het begin des jaars 1837 hebben wij ons genoodzaakt gevonden om de acte van algemeene toelating als Onderwijzer, verleend aan *Jelte van der Leij*, destijds Onderwijzer in de School te *Ferwerd*, in te trekken, en het strekt ons tot genoegen thans hier te mogen vermelden, dat wij, na deswege naauwkeurig ingesteld onderzoek, in het begin dezes jaars, genoegzaam voldoende en overtuigende gronden hebben kunnen vinden, om, ten gevolge van een daartoe door denzelven ingediend verzoek, deszelfs acte van algemeene toelating als Schoolonderwijzer van den tweeden rang op nieuw van kracht te verklaren, te dien effecte dat hij wederom is getreden in het genot der bevoegdheid, denzelven bij de acte van algemeene toelating toegekend.

In de Provinciale Commissie van Onderwijs in eene vacature ontstaan door het overlijden van den Heer *H. Heppener*, te *Franeker*, Schoolopziener in het 9e District, in welke betrekking den overledenen is opgevolgd de Heer *J. H. Behrns*, Lector aan 's Rijks Athenæm te *Franeker*, daartoe benoemd bij Zijner Majesteits besluit van den 5 Junij 1840, no. 99.

Door den Heer Mr. *U. A. Everts*, Schoolopziener in het 5e District, is tot nu toe tijdelijk waargenomen het vacerende 6e District, waarvan wij UEd. Groot Achtb. in het vorige jaar mededeeling gaven, doch thans wordt de benoeming van eenen nieuwen Schoolopziener voor dat District ingewacht.

Het Rijks Athenæum te *Franeker* heeft een waar voorstander van deszelfs belangen verloren, door het overlijden van den Heer Staatsraad, Gouverneur dezer Provincie, die sedert eenige jaren tot de Curatoren van hetzelve behoorde en daarbij het voorzitterschap uitoefende; terwijl aan hetzelve nog een gevoelig verlies is aangebragt door het vertrek van den Heer *W. Muurling*, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, ten gevolge van deszelfs benoeming tot Hoogleeraar in dezelfde faculteit aan de Hoogeschool te *Groningen*.

In de vacature van Hoogleeraar is reeds door Zijne Majesteit voorzien door de benoeming van den Heer *J. H. Scholten*, Theol. Litt. Hum. Dr. en Predikant te *Meerkerk*, in *Zuid-Holland*.

Bij voortduring blijft regelmatig voorzien in het beheer en bestuur der in deze Provincie bestaande Leenen en worden de daaromtrent uitgevaardigde verordeningen, over het algemeen, naar behooren, opgevolgd.

De rekeningen van de verschillende Leenen worden jaarlijks aan ons ingezonden en door ons, na onderzoek, gearresteerd.

Met betrekking tot de bouwkundige teekenscholen, waarvan de vermelding nu hier hare plaats kan vinden, kunnen wij UEd. Groot Achtb. mede een gunstig verslag geven.

Op die te *Leeuwarden* is het getal leerlingen in het afgeloopen leerjaar 9 meer geweest dan in het vorige, hebbende nu laatstelijk bedragen 99, en van dezen zijn onderwezen in het Bouwkundig teekenen 56, in het Handteekenen 39 en in beide vakken te gelijk 4.

Bij het Bouwkundig teekenen is door drie leerlingen gedongen naar de groote medaille (welke alleen voor het ontwerpen van eigen plans voor gebouwen wordt toegekend), en Heeren Commissarissen der School hebben alle redenen om te gelooven, dat dezelve naar verdiensten zal kunnen worden uitgereikt.

Naar de gewone medaille voor het Bouwkundig teekenen is in het afgeloopen leerjaar niet gedongen, evenmin als naar die voor de beste afteekening naar pleister, en zulks om dat er geen genoegzaam getal leerlingen van nagenoeg gelijke bekwaamheden voorhanden was. In een volgend leerjaar hoopt men echter in staat te zijn beide medailles te kunnen uitreiken.

De gewone zilveren medailles, zoo wel in het Bouwkundige vak, als in het teekenen naar pleister, waarnaar in den cursus van 1838 op 1839 is gedongen, zijn, zoo als men reeds hoopte, naar verdiensten uitgereikt geworden.

Het gedrag der leerlingen is, over het algemeen, voldoende geweest, en er zijn vele onder dezelven, die belangrijke vorderingen hebben gemaakt, het geen ook ten deele wordt toegeschreven aan den ijver en de bekwaamheden der Onderwijzers, die alle moeite aanwenden om mede van hunne zijde het doel dezer nuttige inrigting te bevorderen.

Op de Bouwkundige teekenschool te *Harlingen* heeft het getal leerlingen weder 16 bedragen, en is dus gelijk geweest aan dat van het vorige leerjaar. Van het onderwijs is geregeld gebruik gemaakt, en alle leerlingen hebben, volgens het getuigenis van Heeren Commissarissen dier School, door ijver en goed gedrag, getoond het gratis te genieten onderwijs waardig te zijn.

De gewone zilveren medaille voor het Bouwkundig teekenen, waarom is gedongen in het leerjaar van 1838 op 1839, is ook aan deze School naar verdiensten uitgereikt.

De staat der Instellingen van Weldadigheid binnen deze Provincie is, over het algemeen, allezins voldoende, en dezelve beantwoorden aan het doel der inrigtingen of derzelver bestemming, waarvan de jaarlijksche opgaven, door de Plaatselijke Besturen ingezonden, ons de overtuiging mogen geven.

Te *Heeg* wordt eene nieuwe Kerk gebouwd voor de Hervormden, terwijl mede voor de Doopsgezinde Gemeente van *Kromwal* onder *Britswerd* eene nieuwe Kerk is gesticht, en verder tot het bouwen eener nieuwe Kerk voor de Roomsch Catholijken in *het Meer* zal worden overgegaan.

Aan de Pastorie bij de Hervormde Gemeente te *Koudum* is eene belangrijke herstelling en vernieuwing aangebragt.

Aan de Diaconie der Vlaamsch Doopsgezinde Gemeente te *Nes* op *Ameland* is door Zijne Majesteit magtiging verleend tot aanvaarding der nalatenschap, aan de armen dier Gemeente gemaakt door wijlen *Sijtske Kersjes*, weduwe *Jacob Pieters*, geschat, na aftrek der daarop gevestigde schulden en aan particulieren besprokene legaten, op eene waarde van *f* 500,00; terwijl door Hoogstdenzelven gelijke autorisatie is verstrekt op de armvoogden van het Dorp *Oudega*, in *Smallingerland*, tot aanvaarding van het legaat, aan de armen van dat Dorp gemaakt, door wijlen *Akke Jacobs de Vries*, weduwe *Marten Rinses Veenstra*, bestaande in eenige vastigheden in de Kadastrale Gemeente *Oudega* gelegen, en waardig geacht eene som van *f* 2000,00.

De rekening en verantwoording van den Heer Administrateur van 's Rijks Schatkist in deze Provincie, wegens deszelfs ontvangsten en uitgaven, betrekkelijk de Provinciale fondsen, gedurende den jaargang 1838, is door de Algemeene Rekenkamer definitief gesloten, en heeft dezelve, ter voldoening aan Zijner Majesteits besluit van den 1 Maart 1831, no. 14, met de daartoe betrekkelijke begrootingen, aan de Provinciale Griffie, ter inzage van ieder ingezeten, gelegen.

Uit het Koninklijk besluit van den 2 December 1839, no. 72, houdende goedkeuring der Algemeene Provinciale begrooting voor 1840, waarvan mededeeling zal geschieden, zullen UEd. Groot Achtb. ontwaren, dat het Zijner Majesteit behaagd heeft, onder anderen, in te willigen, de heffing over 1840 der onder artikelen 10, 11, 12, 14 en 15 der 2e Afdeeling van het 2e Hoofdstuk, inkomsten en middelen, uitgetrokkene *buitengewone* opcenten, tot vinding van een gedeelte der bijdrage, door de Provincie aangeboden tot bekostiging van de verbetering der [...] *Leeuwarden* naar *Harlingen* en de *Lemmer*, en na ontvangst van d[...] Koninklijk [...]sluit, in de tweede helft dier maand, hebben wij ons onverwijld [...]ledig [...] met het opmaken van het vereischte Reglement en Tarief tot verzel[...] heffing van de opcenten op den Wijn en het Gedistilleerd.

Bij onze missive van den 24 December 1839 is dan ook reeds dat Re[...] Tarief aan des Konings goedkeuring onderworpen geworden, ten eind[...] lijk, nog de invoering daarvan met het begin des jaars 1840 te kun[...] hebben.

Bij Zijner Majesteits besluit van den 8 Januarij 1840, no. 83 [...] Reglement en Tarief goedgekeurd, en, nadat hetzelve in de laatste h[...] Januarij bij ons was ontvangen, hebben wij daaraan, bij onze Res[o]lutie [...] dier maand, no. 15, de noodige uitvoering gegeven, ten gevolge w[...] wuste *buitengewone* opcenten, sedert den 1 Februarij dezes jaars, wo[...]

De aanvankelijke uitkomsten dier heffing zullen UEd. Groot Achtb. door ons a[...]zonderlijk worden medegedeeld, terwijl dezelven dan verder zullen hebben te ra[...]plegen over eene, tot dat zelfde einde, voor de jaren 1841, 1842 en 1843, aan de[n] Koning te doene voordragt.

Het door ons, ten gevolge van UEd. Groot Achtb. Resolutie van den 14 Jul[ij] 1838, no. 1, ontworpen plan voor de geldleening van *f* 80,000,00, ter bestrijdin[g] van de kosten, op de verlenging des Straatwegs van af *Steenhardsterbrug* tot a[an] de *Gerkesbrug* vallende, is door Zijne Majesteit goedgekeurd. Deze geldleening tegen eene rente van 4 percent, opengesteld geweest zijnde van af den 2 tot den [...] Maart 1840, is daarop tot *f* 77,000,00 en dus niet tot het volle bedrag, ingeschr[e]ven, zoo dat dezelve op nieuw, tegen de verhoogde rente van 4½ ten honderd [...] het jaar, heeft moeten worden geopend.

Op den daarvoor gestelden dag van den 13 April jongstleden is dadelijk tot he[t] volle bedrag van *f* 80,000,00 ingeschreven geworden en daarmede die leening geslote[n].

De storting dier som, en dus ook het ingaan der rente ten laste van de Provincie heeft niet eerder behoeven te worden gesteld dan op den 1 Junij van dit jaar, ver[mits] de staat der Provinciale kas gedoogde om de intusschen, na den aanvang de[s] werks, verschijnende termijnen der aannemingssommen, alsmede de verschuldigde schadeloosstellingen voor de onteigeningen enz., uit dezelve te voldoen. en derhalve daardoor, tot aan dien tijd toe, de betaling der renten van het te leenen kapitaal konde worden uitgewonnen.

Onder de nieuwe instellingen of inrigtingen, welke zullen kunnen worden ingevoerd, en waarvan de invoering voor de Administratie van dit Gewest in meer dan één opzigt van nut en belang kan zijn, mogen wij hier opnoemen de aanstelling van eenen Provincialen Archivarius, waartoe nu door UEd. Groot Achtb. zal kunnen worden overgegaan.

Het heeft namelijk aan Zijne Majesteit den Koning behaagd, om de door UEd. Groot Achtb. omtrent die aangelegenheid vastgestelde bepalingen goed te keuren, onder voorloopige toekenning van een subsidie uit 's Rijks kas; terwijl mede is vastgesteld de instructie, waarop de te benoemen Archivarius werkzaam zal moeten zijn.

Door het daarstellen dezer inrigting, waaromtrent wij aan UEd. Groot Achtb. eene afzonderlijke mededeeling en voordragt zullen doen, zal in een gebrek worden voorzien, het geen zich meer en meer deed gevoelen en het niet onbelangrijk Archief dezer Provincie, vooral voor het Wetenschappelijke, bijna geheel nutteloos deed worden.

In den jare 1838 heeft nu wijlen de Heer Staatsraad, Gouverneur dezer Provincie aan UEdel Groot Achtb. eene voorloopige mededeeling gedaan van de wenschen des Gouvernements, om de stichting van goede en doelmatige Krankzinnigen-Gestichten te bevorderen, ten einde daardoor voor de geschiktere verpleging en betere geneeskundige behandeling van dat zoo ongelukkig gedeelte onzer natuurgenooten meer zorg te dragen, dan tot nogtoe in ons Vaderland, bij gebrek aan wel ingerigte Krankzinnigen-Huizen, heeft kunnen geschieden.

Veel omvattende en uitgewerkte beschouwingen zijn ons dien aangaande medegedeeld, en na deze aangelegenheid met dien ernst te hebben overwogen, welke de zaak allezins verdient, zijn wij eindelijk in staat gesteld aan UEd. Groot Achtb. een rapport deswege uit te brengen en een bepaalde voordragt te doen, waardoor, wanneer dezelve UEd. Groot Achtbs. goedkeuring mogt kunnen wegdragen, zoo wij vertrouwen, op eene doelmatige en geschikte wijze, in overeenstemming met de inzigten en beschouwingen des Gouvernements, voor de verpleging en geneeskundige behandeling van de Krankzinnigen, tot deze Provincie behoorende, en voor zoo verre zulks onder ons bereik is, zoude worden gezorgd, zonder tot bezwarende uitgaven aanleiding te geven.

Wij vermeenen UEd. Groot Achtb. bij dit ons verslag nog te moeten mededeelen, dat, ten gevolge van het tusschen het Departement der Opperhoutvesterij en ons gehouden overleg, is bepaald geworden, dat in het jongst verloopen jagtsaisoen in de kleistreken dezer Provincie niet zoude worden gejaagd, noch met de lange, noch met de korte jagt, en dat, nadat de circumscriptie der kleistreken door den Heer Opperhoutvester geheel aan ons was overgelaten, wij van oordeel zijn geweest daarin, naar oud gebruik, ook de Grietenij *Idaarderadeel* te moeten begrijpen, niettegenstaande ons bekend was geworden, dat een aantal landbouwers in die Grietenij, en een ander grondeigenaar aldaar, dezelve van het vrijjaar verlangden te hebben uitgesloten, wegens de menigvuldigheid der hazen, die zich in die Grietenij zouden bevinden en die het zelfs in het belang van den landbouw noodzakelijk zouden doen zijn, dat aldaar meer wild dan gewoonlijk wierd weggevangen.

Na deze bepaling, zoo wij vermeenden op goede gronden, en na rijpe overweging, te hebben gemaakt, is men bij het Departement der Opperhoutvesterij er op blijven aandringen, om, ten aanzien der Grietenij *Idaarderadeel*, eene uitzondering op het algemeen voor de Kleistreken vastgestelde vrijjaar te verwerven, op grond van de noodzakelijkheid die daarvoor wegens de menigvuldigheid der hazen zoude bestaan, en die het dooden der overtolligen volstrekt en gebiedend vorderde, ter voorkoming van groote schade voor den landbouw.

Daarover geraadpleegd zijnde hebben wij, bij een zeer uitgebreid rapport, onze beschouwingen aangaande die zaak bevattende, ons tegen zoodanigen maatregel verklaard, doch, tot ons leedwezen, niet met het gewenschte gevolg, daar door den Koning, aan wien het verschil tusschen het Departement der Opperhoutvesterij en ons was voorgedragen, op gedacht Departement de magtiging is verstrekt om, onder zekere bepalingen, consent te verleenen tot het vangen of dooden van het wild in de Grietenij *Idaarderadeel*, het welk tot den laatsten December 1839 heeft voortgeduurd, en waarvan ons de mededeeling der uitkomsten tot nog toe is onthouden, hoezeer daarom aanvrage bij het meergemelde Departement is geschied.

In het bestuur der Steden en Grietenijen van deze Provincie wordt steeds geregeld voorzien, terwijl de belangen der Ingezetenen door de Plaatselijke Besturen, over het algemeen, naar behooren worden voorgestaan en behartigd, met handhaving der bestaande Wetten en Verordeningen niet alleen, maar ook door het daarstellen van zoodanige bepalingen, als de huishoudelijke belangen mede brengen en het algemeene nut kunnen verzekeren en bevorderen.

De geldmiddelen der Gemeenten hebben, over het algemeen, weinige of geene veranderingen ondergaan, zijnde ook de Plaatselijke belastingen bijna overal dezelfden gebleven.

De personele omslagen, die in de meeste Gemeenten geheven moeten worden tot hoeding van het te kort op de andere inkomsten, verschillen in elke Gemeente jaarlijks naar mate de ontvangsten meerder of minder bedragen, en de behoeften, hetzij door gewone, hetzij door buitengewone uitgaven, grooter of geringer zijn.

In 1839 hebben de gewone omslagen bedragen eene som van *f* 139,042,38, terwijl het beloop der buitengewone is geweest *f* 13,359,49½.

Aan het Stedelijk Bestuur van *Stavoren* is door Zijne Majesteit magtiging verleend tot de heffing eener Plaatselijke belasting op de honden; terwijl verders door Hoogstdenzelven op het Stedelijk Bestuur van *Harlingen* de magtiging is verstrekt, om van de boter en kaas, welke aldaar op de Stads Waag zal worden gewogen, boven en behalve het bestaande weegloon, eene belasting te heffen onder den naam van *marktgeld*.

Het Grietenij bestuur van *Kollumerland* en *Nieuwkruisland* heeft het, om de ligging der Grietenij, en in het belang eener betere surveillance, noodzakelijk geacht dat de bestaande Reglementen op de Plaatselijke belastingen op den in- en uitvoer van *meel*, *brood* en *gebak*, *vleesch* en *spek*, *wijn*, *buiten-* en *binnenlandsch gedistilleerd* en *likeuren*, in sommige bepalingen, eenige veranderingen ondergingen, en daartoe de noodige voordragten gedaan, welke, na goedkeuring, in werking zijn gebragt.

De begrootingen en rekeningen der Steden, Grietenijen en Dorpen worden, over het algemeen, tijdig en in behoorlijke orde ingezonden, en daarna door ons met dien spoed en dien zorg behandeld en afgedaan, als dit omslagtig werk gedoogt en de aard der zaak vereischt.

De toestand der Armen en Armen-administratien is in het afgeloopen jaar al nagenoeg gelijk gebleven aan dien van vorige jaren, zoo dat wij daaromtrent geene bijzonderheden van eenig aanbelang hebben mede te deelen.

Bij voortduring wordt, over het algemeen, naar behooren in de behoeften der armen voorzien, en voor het nemen der noodige maatregelen daaromtrent naar vereisch gezorgd.

De aanbesteding van een nieuw Arm- en Werkhuis voor de dorpen *Sexbierum* en *Pietersbierum* heeft in den herfst van den jare 1839 plaats gehad, en is dit Ge-

…ns in aanbouw; terwijl binnen de Stad *Sneek* mede een wel ingerigt Arm… …bejaarde behoeftigen wordt opgebouwd, en men mede tot het stichten … nieuw Armhuis te *Engwierum*, in de Grietenij *Oostdongeradeel*, heeft …

…16 Junij dezezes jaars wierden in de Gestichten der Maatschappij van Weldadigheid, voor rekening van Gemeenten dezer Provincie, verpleegd 164 kinderen, …loopende personen en huisgezinnen, en 267 bedelaars.

Het Grietenijbestuur van *Hemelumer Oldephaert en Noordwolde* is, op daartoe … verzoek, door Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken, …ens door den Koning verstrekte qualificatie, gemagtigd tot het in het dorp …m jaarlijks houden eener voorjaars- en najaars-veemarkt, en dit buiten en …ve de week- of botermarkt, des Maandags te houden, waartoe wij in het …e jaar aan Hun Edel Achtb. de vereischte autorisatie hebben verleend.

…e *Ferwerd* wordt een nieuw Grietenijhuis gesticht; terwijl onlangs ook de aan…eding van een nieuw Grietenijhuis te *Wommels*, voor de Grietenij *Hennaarde…el*, heeft plaats gehad.

…n onderscheidene Gemeenten zijn of worden verbeteringen aan wegen toegebragt, …aardoor de communicatien zeer bevorderd.

Onder de belangrijksten van dezen mogen wij hier opnoemen: de bepuining en …chulping van den *Langhuister* weg in de Grietenij *het Bildt*, in verband staande … de verbetering door bepuining en beschulping van den weg zich uitstrekkende … het dorp *Marssum* tot aan den gezegden weg op *het Bildt*, welke tevens met … aanleg van den Straatweg van *Leeuwarden* op *Harlingen* ten uitvoer zal worden …igt; de verhooging en verbreeding van den weg in de Grietenij *Schoterland*, …pende van de *Vierhuister* tot de *Rohelster* brug; het verbeteren van den weg …kende van af *Kollum* tot naar het *Kollumer Verlaat*, door denzelven, over … lengte van ongeveer 1800 ellen, tot eenen puinweg aan te leggen; en het ver…eden van den weg, loopende van af de kom der buurt te *Buitenpost* tot aan de …dde of grensscheiding tusschen *Achtkarspelen* en *Kollumerland en Nieuwkruis…*, de Pompster weg of *Jeltema* laan genaamd.

Volgens de daaromtrent inkomende berigten worden de verordeningen omtrent de …ten en gewigten naar behooren opgevolgd; zijnde ook de Ijk en Herijk derzelve … het vorige jaar naar vereisch geschied en afgeloopen.

Ten gevolge van de daaromtrent door den Koning gemaakte bepalingen is in de …and October jongstleden de verificatie der Standaards van de maten en gewig…, bij de Arrondissements Ijkers berustende, door den Heer *A. Lipkens*, Ad…eur in Schei- en Wertuigkunde bij het Departement van Binnenlandsche Zaken, … overstaan van eene Commissie uit onze Vergadering, en in bijwezen der Ar…ondissements Ijkers, verrigt.

In het personeel der Plaatselijke Besturen zijn in het afgeloopen jaar de vol…gende veranderingen voorgevallen:

De Heer *Thijs Feenstra* is, op deszelfs verzoek, door Zijne Majesteit, eervol … de betrekking van Burgemeester der Stad *Leeuwarden* ontslagen, en daarvoor, … Koninklijk besluit van den 23 Mei 1840, no. 95, in de plaats benoemd de …eer Mr. *Jan Hendrik van Boelens*, Wethouder dier Stad.

Door het overlijden van den Heer *Sijbrand van Haersma* is opengevallen de be…kking van Grietman der Grietenij *Achtkarspelen*; terwijl in diens plaatse, bij Koninklijk besluit van den 21 November 1839, no. 102, is benoemd de Heer Mr. *…el de Blocq van Haersma de With*, toen Grietman van *Oostdongeradeel*, die …der, volgens hetzelfde Koninklijk besluit, is opgevolgd door den Heer Mr. *…helte* Baron *van Heemstra*, toen Grietman van *Doniawerstal*, over welke laatste …etenij daarna door den Koning bij besluit van den 19 Januarij 1840, no. 98, tot Grietman is aangesteld de Heer Mr. *Julius Burmania van Andringa de Kempenaer*.

In de vervulling van de ontstane vacatures in de Stedelijke Raden is, overeenkomstig de bepalingen van het Reglement op het Bestuur der Steden, voorzien geworden; terwijl mede de opengevallene plaatsen, van Assessoren en leden der Grietenij raden geregeld zijn vervuld.

Volgens het 2de gedeelte van art. 12 van het Reglement op het Bestuur ten platten lande in deze Provincie, moest ook weder op den 2 Januarij laatstleden plaats hebben de gewone aftreding van een derde, of een getal zoo na mogelijk aan het derde, van de leden der Grietenij raden, en is door ons daarin behoorlijk tijdig voorzien door de aftredenden weder op nieuw te benoemen.

Het heeft den Koning behaagd om den Heer *Suffridus Salverda*, door UEd. Groot Achtb. tot lid van ons Collegie verkozen, eervol uit de betrekking van Wethouder der stad *Leeuwarden* te ontslaan, en daarvoor in de plaats te benoemen den Heer *Oeds Petrus Waller*, lid van den Stedelijken Raad; terwijl de door den dood van den Heer *Alle Fransen Klaver* opengevallen betrekking van Wethouder der stad *Dockum* bij Zijner Majesteits besluit van den 19 Junij 1840, no. 72, is vervuld geworden door de benoeming van den Heer *Gerhardus Wiebes Posthuma*, lid van den Raad dier stad.

De door de aanstelling van den Heer Mr. *J. H. van Boelens* tot Burgemeester der stad *Leeuwarden* opengevallene Wethouders plaats bij dat Stedelijk Bestuur is nog onvervuld.

Bij de Grietenij besturen van *Ængwirden* en *Dantumadeel* zijn nieuwe Secretarissen aangesteld, ter vervulling van de ontstane vacatures.

Door het overlijden van de Heeren *Johannes Galenus* Baron *van Sijtzama* en *Sijbrand van Haersma* zijn in UEd. Groot Achtb. Vergadering twee buitengewone vacatures ontstaan, de eene in den stand der Edelen en de andere in den Landelijken Stand.

Beide deze vacatures zijn naar behooren vervuld geworden; hebbende de Ridderschap voor den stand der Edelen gekozen den Heer Mr. *Douwe Jan Andries* Baron *van Harinxma thoe Slooten*, en het Kieskollegie van het 1ste District, wegens den Landelijken Stand, den Heer Mr. *Gerrit Nicolaas Mulier*, beide te *Leeuwarden* woonachtig, en die in UEd. Groot Achtb. Vergadering zitting kunnen nemen, daar de wettigheid der stemming en de bevoegdheid der gestemde personen door den Waarnemenden Gouverneur en door ons zijn onderzocht en erkend, overeenkomstig de bepaling van art. 4 van het Reglement, bepalende de wijze, waarop het gezag en de magt door de Staten van de provincie *Vriesland*, overeenkomstig de Grondwet, wordt geoefend.

Ziet daar, Edele Groot Achtbare Heeren! hetgene wij gemeend hebben UEd. Groot Achtb. te moeten mededeelen nopens den staat der Provincie, met betrekking tot het beheer derzelve, en wij vleijen ons dat dit ons verslag UEd. Groot Achtb. de overtuiging zal geven, dat de daarin vervatte algemeene uitkomsten gunstig zijn te noemen, en dat wij ruime stoffe hebben om dankbaar te zijn voor al dat goede, hetwelk de Hemel ons, in het afgeloopen tijdvak, heeft geschonken.

Wij eindigen hiermede, en wenschen dat het ons Vaderland, bij genot van rust en vrede, verder voorspoedig mag gaan, en dat ook deze Provincie in de vruchten daarvan rijkelijk mag deelen, ter bevordering van haren bloei en hare welvaart.

Aldus gearresteerd den 29 Junij 1840.

Gedeputeerde Staten van Vriesland,
VAN BURMANIA RENGERS.
Ter ordonnantie van Dezelven,
J. SCHIK.

STAAT der bevolking van de Provincie Vriesland, op den 1 Januarij 1840, naar de uitkomsten der tweede tienjarige Volkstelling.

NAMEN DER STEDEN EN GEMEENTEN.	Aantal huizen	Aantal huisgezinnen.	INWONERS VAN HET MANNELIJK GESLACHT.				INWONERS VAN HET VROUWELIJK GESLACHT.				Totaal der beide geslachten.	Protestanten.	Roomsch Catholijken.	Israëliten.	Niet genoemde gezindheden.	AANMERKINGEN.
			Ongehuwden.	Gehuwden.	Weduwnaren.	Totaal.	Ongehuwden.	Gehuwden.	Weduwen.	Totaal.						
STEDEN.																
Bolsward	700	937	1251	635	88	1974	1363	643	243	2249	4223	2844	1265	114	»	
Dockum	679	831	1088	544	81	1713	1324	548	212	2084	3797	3426	342	23	6	
Franeker	730	1152	1518	824	108	2450	1593	834	272	2699	5149	4250	873	26	»	
Harlingen	1861	1794	2220	1234	143	3597	2584	1240	529	4353	7950	6615	1165	169	1	
Hindelopen	237	272	382	165	34	581	383	172	71	626	1207	1088	90	29	»	
Leeuwarden	3521	4655	7108	3672	363	11,143	7475	3509	1273	12257	23400	17935	4312	1146	7	*Leeuwarden.*
Sloten	147	184	265	134	7	406	274	130	54	458	864	763	101	»	»	
Sneek	1226	1468	2050	1125	128	3303	2370	1152	378	3900	7203	5644	1417	142	»	Onder de bevolking
Stavoren	112	112	154	88	11	253	170	86	23	279	532	519	13	»	»	zijn begrepen:
Workum	536	730	996	496	86	1548	975	493	177	1645	3193	2346	845	2	»	
IJlst	224	305	377	212	27	616	350	219	65	634	1250	1244	6	»	»	Militairen.. 771.
Totaal..	9973	12,440	17,379	9129	1076	27,584	18,861	9026	3297	31,184	58,768	46,674	10,429	1651	14	Gevangenen 673.
GRIETENIJEN.																1444.
Achtkarspelen	1315	1477	2196	1136	121	3453	2142	1150	282	3574	7027	7014	11	»	2	
Ængwirden	405	540	881	425	44	1350	836	421	106	1363	2713	2533	179	1	»	
Ameland	420	481	659	294	51	1004	514	294	124	932	1936	1708	225	»	3	
Baarderadeel	715	943	1364	736	74	2174	1352	737	192	2281	4455	4260	193	»	2	
Barradeel	739	1023	555	827	96	2478	1539	829	189	2557	5035	4903	132	»	»	
't Bildt	832	1228	1988	1013	132	3133	1930	1015	244	3189	6322	6304	18	»	»	
Dantumadeel	1266	1295	1982	1018	106	3106	1807	992	255	3054	6160	6072	88	»	»	
Doniawerstal	382	473	800	359	49	1208	769	360	70	1199	2407	1962	443	»	2	
Ferwerderadeel	950	1428	2255	1135	120	3510	2177	1136	332	3645	7155	7148	7	»	»	
Franekeradeel	470	643	1095	502	63	1660	991	497	110	1598	3258	3059	199	»	»	
Gaasterland	508	662	1003	481	67	1551	964	481	147	1592	3143	2419	724	»	»	
Haskerland	724	1045	1488	762	94	2344	1414	772	246	2432	4776	4270	495	9	2	
Hemel. Oldeph. en Noordw.	365	582	809	470	64	1343	837	469	89	1395	2738	2456	282	»	»	
Hennaarderadeel	665	665	989	518	74	1581	972	518	110	1600	3181	2824	357	»	»	
Idaarderadeel	622	862	1266	664	84	2014	1264	663	171	2098	4112	3693	419	»	»	
Kollumerl. en Nieuwkruisl.	977	1177	1812	914	122	2848	1793	914	240	2947	5795	5786	9	»	»	
Leeuwarderadeel	972	1304	2010	1037	127	3174	1925	1037	260	3222	6396	5738	658	»	»	
Lemsterland	840	884	1230	677	76	1983	1332	676	212	2220	4203	3792	340	71	»	
Menaldumadeel	940	1378	2142	1107	138	3387	2060	1108	301	3469	6856	6454	402	»	»	
Oostdongeradeel	1080	1411	2216	1089	137	3442	2158	1089	269	3516	6958	6918	40	»	»	
Ooststellingwerf	861	965	1643	789	76	2508	1464	791	174	2429	4937	4904	29	4	»	
Opsterland	1823	1960	3117	1478	178	4773	3005	1478	378	4861	9634	9449	33	147	5	
Rauwerderhem	389	482	659	360	46	1065	638	364	91	1093	2158	1847	311	»	»	
Schiermonnikoog	200	224	262	136	23	421	242	136	63	441	862	857	3	»	2	
Schoterland	1525	1712	2583	1277	148	4008	2556	1270	346	4172	8180	7737	419	24	»	
Smallingerland	1181	1300	2115	1022	108	3245	1988	1023	235	3246	6491	6487	2	2	»	
Tietjerksteradeel	1669	1708	2722	1304	181	4207	2481	1309	339	4129	8336	8318	18	»	»	
Utingeradeel	572	771	1092	569	75	1736	1072	568	141	1781	3517	3432	85	»	»	
Westdongeradeel	923	1252	1930	1006	107	3043	1903	1006	269	3178	6221	6202	19	»	»	
Weststellingwerf	1579	1713	2682	1368	130	4180	2500	1371	310	4181	8361	7384	936	36	5	
Wonseradeel	1402	1809	2892	1324	155	4371	2537	1327	355	4219	8590	7321	1269	»	»	
Wijmbritseradeel	1376	1471	2324	1099	144	3567	2228	1093	290	3611	7178	5935	1243	»	»	
Totaal	28,687	34,868	53,761	26,896	3,210	83,867	51,390	26,894	6940	85,224	169,091	159,186	9588	294	23	
Totaal der Provincie	38,660	47,308	71,140	36,025	4,286	111,451	70,251	35,920	10,237	116,408	227,859	205,860	20,017	1945	37	

(TER LEEUWARDER COURANTDRUKKERIJ).